

VIII F 37/25c

Prejeto od urada
za upravljanje imovine
upornikov

KJE JE KAJ.

I.

	Stran
Prešernu	3
Črez sedem let	7
Še nikoli!	9
Zarja	11
Nad srcem tvojim vzhaja solnce	12
Sneg pada	13
Grofu Karlu Snoilskemu	14
Pozdrav Slovencev slovanskim gostom na čas- nikarskem shodu v Ljubljani	17

II.

Iz popotnega dnevnika.

1. Velika noč med beneškimi Slovenci . . .	23
2. Jutro na lagunah	24
3. Noč ob morju	26
4. Pred spomenikom Mickiewiczovim	29
5. V hišici Petra Velikega	31
6. Spomenik mladega Puškina	33
7. V kupéju	36
8. Ruska vas	38
9. Na «Vrabčjih hribih»	39
10. Samovar	40
11. V cerkvi «Krista Spasitelja»	42
12. Ukrajinska step	44
13. Na Črnem morju	46
14. Solnčni zahod na morju	48

15. Gruzinki	49
16. Črez Kavkaz!.	50
17. Terek	53
18. Noč na morju	55
19. V Jalti	56
20. Nazaj!	57
21. Ruski jezik	59

III.

Ko pade zavesa	63
Poslednji akord	69
Umirajoči Bur	71
Burska balada	75
Napoleonova ljubica	77
Gamaliel.	88
Pred sodnikom	93
Zrinski in Frankopan	95
Buddha in Sariputta	98
Amazonke	100
Ljubica	105
Aloa cvete	107
Poslednja noč	111
Carmen	112
• Ciganka	114
Poslednja deputacija	115
Tamara in Kaspij	119
Kinžal	125
Amerikanci	133
• Balada o obleganem Dunaju	137
Svetnica	139
• Homerjeva smrt	142
Nadežda Gareva	145
Ašoka.	152
Kraljevič Marko	155
Kovač.	158
Hafis in poulična mladež	162
• Karnevalska balada	165

Prišel je vlak	167
Marat	171
Poslednji Obrenović	174
Po bitvi na Beli gori	180
Janičar	182
Kohinur	185
Ahasverjev tempelj	189
Macedonski vstaš.	191

IV.

Rapsodije bolgarskega goslarja.

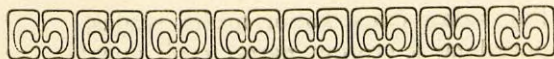
1. Vasil Levski	197
2. Tabor v Oborišču.	208
3. Panadžuriška slavnost	214
4. Boj pri Petriču	218
5. Bracigovski topovi	220
6. Batak	223
7. Teohana Čistemenska	230
8. Baj Stančo	232
9. Baj Vuljo.	234
10. Hristo Botev na «Radeckem»	237
11. Hrista Boteva smrt	240
12. Hajdukova vizija	242
13. Mati Tonka Obretenova	245

ČETRTEI ZBORNIK POEZIJ

1

Prešernu

ob stoletnici njegovega rojstva dne 3. decembra 1900.

To tvoj je god! . . . Glasneje ko navadno
od ust do ust ime gre tvoje zdaj . . .
Sto let je danes, kar si v Vrbi svoji
zagledal prvič svoj planinski raj . . .

Stojim pri oknu . . . Zimski večer dremlje
sloneč ob horizontu pust, zaspan,
ogrnjen v sivo meglo . . . Ni li nekdanj
pritiskal tudi tebe takšen dan?

Ah, kamor si pogledal, sama megla . . .
V življenje ni ti svetil nadej soj;
sijali nate niso sreče žarki,
ne nate, ne na sužnji narod tvoj . . .

In vprašali so tujci: «Kje, Slovenci,
poet je vaš, navdihnjen od Bogá?» —
Tedaj dotaknil Bog se ust je tvojih
pa rekel ti: «Zapoj iz dna srcá!

Poj, kakor čutiš, kakor misliš, sanjaš,
povzdigaj k vzorom narod svoj, poet!» ...
In ti si pesnil po navdihu višjem,
in prvo tvoje čul ime je svet ...

Od ust do ust — «Prešeren» in «Prešeren»
ime gre tvoje še današnji dan ...
Ne manjši — večji zdiš se nam v daljavi ...
Na piedestalu rasteš — velikan.

Od ust do ust ... To praznik tvoj je častni ...
Čuj, pesem ori tam se glasna v noč ...
Ni to li zopet mehka pesem tvoja?
Ni to čarobna verzov tvojih moč?

Da, pesem tvoja, ta nam sega v srce ...
Saj v pesmi svoji sam nam govoriš.
Ti ljubiš v pesmi, plačeš in toguješ
in smeješ se in šališ, veseliš.

In v pesmi nam modruješ o življenju,
iz pesmi spletaš bič in kuješ meč;
in z bičem mahaš po bedaka glavi,
kot Črtomir greš z mečem v boj besneč.

In pevaš, pesniš, pevaš, ptič samotni ...
In samo krog prijateljev izbran
razume tebe in pa muzo tvojo —
a množici si tuj in nepoznan.

No, mi poznamo te in pesem tvojo . . .
Ta poezija tvoja — to si ti!
Vso dušo svojo si prelil nam v pesmi —
zdaj duša tvoja sama v njih živi . . .

In mi potapljamo se zdaj v to dušo,
in poezije nas ovija čar . . .
Tvoj genij, čutimo, nas vodi, dviga,
navdušenja nam vžiga v prsih žar . . .

Odkod ti verzi novi, blagozvočni?
Odkod bogastvo novih slik, idej?
Kako pričaral té si nam zaklade?
Kdo videl jih med nami je dotlej?

In gledamo, kako ustvarjaš, pišeš,
kako ti raste čudo pod rokój,
kak iz glasov nespretnih in ubogih
ustvarjaš umotvor nesmrtni svoj . . .

Najgloblja čuvstva, zvoki tajni, nežni,
strun srčnih komaj slišen, rahel dih —
vse zna povedati beseda tvoja
in vse izraža tvoj umetni stih . . .

In misli smeje, vízije proroške,
ki duh jih tvoj je sanjal, jih spočel —
v slovenski pesmi prosti in naravni
kdo lepše pač bi bil jih razodel?

A nade tvoje, ideali tvoji
in cilji tvoji — daleč tam leže . . .
Kje bratoljubja tvoji so oltarji?
Svobodi vezane so še roké . . .

Za cilji daljnimi še spemo danes,
stremimo, iščemo vprašaje: kod?
In padamo in vstajamo na cesti . . .
Do cilja vodi nedogledna pot . . .

Kako so redki jasni solnčni dnevi!
Kako nam često pot zastira mrak!
Od vseh strani — od desne in od leve
usoda zla ovira nam korak . . .

Naprej za solncem, ki v zdravici zadnji
napil navdušen si mu prvi ti!
Naprej, naprej! . . . To svoje svetlo solnce
prižgemo si v bodočnosti sami!

A tebi, ki ta čas si gledal v duhu,
zdravice naše zdaj zaóri spev!
Vsa domovina trči z nami s čašoj,
široko naj razlega se odmev:
Proroku-pesniku izpod Triglava,
Prešernu slava!

Črez sedem let . . .

Sprejela me s smehljajem je presrčnim,
pozdravila ko ljubega me znanca
in mi podala belo je rokó
črez sedem let, črez sedem dolgih let . . .

In sedel sem na nizki kanapé;
diskretno sedla ona je kraj mene.

Ko težka môra nad vasjó leží
sopar poletni. Skozi žaluzije
pa šviga dnevna luč v polmračno sobo.

Pokaj sem prišel pravzaprav v to hišo,
kaj gnalo me je na obisk nenadni?
Kaj delam tu? Najrajši bi izginil
neviden tam skoz okno ven makari . . .

In vendar — rad sedim pri tebi spet.
In ti me gledaš z lepimi očmi,
z očmi velikimi in mehкими
ko žamet . . . V teh očeh si ti,
ti sama. Dušo tvojo vidim v njih.
Ta duša tvoja bila je nekđaj
del duše moje. In s poljubom prvim
strnili sta se bili tisti hip
ko dva plamena srci najini.

No, to je bilo, a sedaj ni več —
črez sedem let, črez sedem dolgih let ...

In midva ne zapaziva, kako
pomiče naglo se kazalec tam-le
na uri in kako poteka čas.
Sam sebe ne poznam in čudim se,
kako sem v družbi tvoji se razvnel.
Dovtip in smeh, beseda resna vmes ...
Tako je pač, tako je pač, če dva
že nista videla se sedem let! ...

Če filozof sem še ko svoje dni?
Filozofija — to je moja strast!
Tako-le rad modrujem na primer:
Če stopi ti življenje kdaj naproti
s šampanjca polnoj čašoj se penečoj —
ne pij, obrni hrbet, pojdi mimo! ...

A če pogledaš me takisto toplo,
ko solnca žar pomladnjega pogreje
pogled ta tvoj mi hladno dušo mojo:
In vrag jo vzemi vso filozofijo
in ž njo vred mrtvo resignacijo!
Objel bi te, poljubil strastno, blazno —
črez sedem let, črez sedem dolgih let ...

Stoj! Skoro sem pozabil ... Tu nasproti
• sedi molčé tvoj mladi, srečni ženin ...

Še nikoli . . . ! ✓

. . . «Já jsem ještě nikdy
nemilovala . . .»

Še nikoli jaz nisem ljubila!
Tuja meni ljubezni je strast;
in neznani mi čari so njeni,
neokušena njena mi slast . . .

Ah, moj Bog! . . . Še nikoli, nikoli! . . .
Naj verjamem to sama si res?
Še nikoli občutila nisem,
kar povzdiga srcé do nebes? . . .

Razbrstela se roža je bujna,
cvet deviški razvil se je moj . . .
Kdo dotakne té rože se prvi?
Kdo utrga jo s smelój rokój?

Pridi, ki te izbrala usoda,
da poljubim te prvega jaz!
Ideal moj izvoljeni, pridi!
Že približal se najin je čas!

Še nikoli ljubila, nikoli! . . .
O ljubezni globoka skrivnost!
Jaz te slutim, življenja uganka,
in jaz čutim vso tvojo svetost!

Slutim, čutim: jaz bodem ljubila ...
Pričakujem, veliki te dan!
Srce moje trepeče od sreče ...
Že oživlja se zlati moj san ...

Hrepenim že po tebi, izbravec!
Pridi, vzemi si rožni moj cvet!
Pridi, vrt svoj odpiram ti rada ...
Žrtvovala ti ves bi ta svet ...

Ne! Ne hodi! ... Nikar še ne hodi!
Duša moja se te še boji ...
Sama cveti mi roža dišeča,
nedotaknjena cveti vse dni!

Zarja.

In v zapuščeno dušo mojo
mi jutra posijal je žar . . .
To belo je obličje tvoje,
oči je tvojih živi čar.

Ti sama si mi zarja nova,
ti sama si pregnala noč . . .
Jasni, daní se spet obzorje
in svet je krasen ko nekoč.

V dno duše zvon velikonočni,
tvoj govor mehki mi zvoní . . .
Glej, vstajam k novemu življenju
in nove čutim spet moči.

Nad srcem tvojim vzhaja solnce . . .

Nad srcem tvojim vzhaja solnce,
ljubezni dan . . .
V očeh ga vidim tvojih, dèkle,
ta svetli san.

Na poti biti sreči tvoji
ne smem več jaz;
od mene naj ne pada senca
na tvoj obraz!

Nad srcem tvojim sije solnce —
in drug je tvoj . . .
In jaz od tebe v stran obračam
korak zdaj svoj . . .

Sneg pada . . .

Sneg, beli sneg
na cesto tiho pada . . .
Kaj ne, lep dan,
sosodka moja mlada?

Skoz okno tam
strmiš v ta metež snežni.
Zamišljen je
obraz tvoj blede, nežni.

Sneg, beli sneg
med nama tiho pada . . .
Jaz v tebe sem
zamišljen, deva mlada.

Grofu Karlu Snoilskemu,

švedskemu pesniku za šestdeseti rojstni dan,
8. septembra 1901.

Nad temnoj domovinoj našoj
bil nekdanj žar je zasijal . . .
O slavni čas, ko Primož Trubar
nam luč je svetlo bil prižgal!

Poglej, povsod življenje novo,
veselo gibanje povsod!
K svobodi genij naš nas vodi,
naš Trubar, drugi naš Metod.

Pomlad duševna naša klije
in zelenita hrib in plan,
vse cvete, raste v solncu novem,
rodil se nam je jasen dan . . .

Slovenec je v jeziku svojem
začutil, spoznal svojo moč;
po svoje molil je in mislil,
boril se zoper zmote noč . . .

No, Ahriman, zavistnik stari,
je vzdramil se, ščit dvignil svoj
in vse sovražnike svetlobe
naščeval zoper nas je v boj.

In kdor položil ni orožja
in kdor boječ se ni udal,
dom moral svoj je zapustiti,
ločiti se od rojstnih tal . . .

A mnog rojak ostal je trden,
ostal značajen je junak,
ostal je zvest zastavi luči
in neomajen korenjak.

In mnog rojak ostavil rajši
svoj dom je, stari zavičaj,
odšel s solzami je na licu —
in ni ga bilo več nazaj.

Praded tvoj bil junak je takšen!
Na sever nesla ga je pot,
na hladni sever, kjer svobodi
goreče vdan prebiva rod.

In ti poet, sin zemlje naše,
po duhu, po mišljenju Šved,
zdaj s pesmimi tam navdušuješ
svoj novi dom, nam daljni svet . . .

Poj, saj pesniška slava tvoja,
imena tvojega sijaj
ozarja tudi dom slovenski,
pradedov tvojih rojstni kraj!

Pozdrav Slovencev

bratom slovanskim, prišedšim v Ljubljano na časni-
karski shod o binkoštih I. 1902.

Na prsi naše, bratje s severa in juga!
Mi ne ponujamo Vam hleba in soli,
podajemo v pozdrav Vam samo roke svoje
pa srca, ki ljubezen v njih za Vas gori . . .

V dom svoj sprejema Vas Ljubljana bela naša,
najdražje goste, svojo kri in srčno last;
poljublja vroče Vas, saj Vaš obisk današnji
najslajša ji je radost in največja čast!

Še smo Slovani mi ob Savi, Soči, Dravi!
Poglejte nam v pošteni bratovski obraz!
Četudi trudijo umetniki se razni,
da licem našim tuj bi vtisnili izraz,

izpodletelo jim še vsakokrat je delo
tem slavnim mojstrom-skazam . . . Trud je bil
zaman!

Pretrda snov nemara smo poskusom takim . . .
Obraz naš je slovanski še današnji dan!

Rodila vse nas majka jedna je slovanska,
družina jedna rod je ves slovanski naš!
Vaš jezik, bratje, naše matere je jezik,
a jezik naš slovenski, to je jezik Vaš!

Plodovi Vašega duhá so tudi naši;
naš vsak je Vaš poet, umetnik, učenjak.
Godovi Vaši narodni i nam so sveti;
in narodni junak Vaš vsak je naš junak!

In sreča Vaša, to je sreča tudi naša,
veselje Vaše — naše čuti ga srcé;
trpljenje Vaše je trpljenje tudi naše;
kar Vas boli, teži, je tudi nam gorjé.

In če je več gorjá ko radosti med nami,
mar nismo često krivi tudi mi samí? . . .
Zaupno bratu brat, iskreno sezi v roko,
naravnost enkrat bratu brat poglej v oči!

Kdo nam je bližji na vsem širnem božjem svetu,
ko bratu je slovanskemu slovanski brat?
In kdo naj na pomoč poprej prispeje v sili,
kadàr grozita nam poguba in propad?

In kdo nam brani, da se ljubimo ko bratje?
In komu sloga naša dela smrti strah?
Ljubezen bratovska podere vse ovire,
pred njoj sovražnik naš umiče sam se plah . . .

Pomlad nas venča danes s pestrim cvetjem
svojim.

Življenja jutro nam veselo še žarí . . .
Povsod pozdravlja nas priroda mlada, krasna.
Mladí smo še Slovani tudi mi samí . . .

Mladí smo še . . . Pot daljša še leži pred
nami . . .

Kdo pač v bodočnost nam pokaže pravo pot?
Kdo ribičem je galilejskim pot razsvetil
in glave, da so znali nekdam kam in kod?

O, pridi tudi k nam Slovanom, duh ti sveti!
Poguma duh navdihni nas in duh moči!
In duh edinosti se vseli v srca naša!
Modrosti svetli duh se v umih naših vžgi!

Po tebi hrepenimo davno, duh svobode!
Napredka duh, ti naš si ideal poslej!
K prosvete luči pot nas skupna vodi naša;
naprej, Slovani, k luči božji tej, naprej!

II

IZ POPOTNEGA DNEVNIKA

1. Velika noč med beneškimi Slovenci.

Sv. Peter Slovenov.

Vsi travniki in vsi vrtovi
že zelenijo in cvetó . . .
Veliko noč pojó zvonovi,
pomladno se smehlja nebó.

Ljudje prijazni in veseli
pozdravljajo me tod gredoč. —
Obleko praznjo so odeli,
saj danes je velika noč!

In mehki solnčni soj trepeče,
poljubljaoč dolinski kraj . . .
Čar poezije, tihe sreče
razliva se črez ves ta raj . . .

Velika noč . . . Vstajenja slavi
zares pojó zvonovi tí?
Ah, nekaj v duše dnu mi pravi,
da na pogreb tako zvoní . . .

Počasi, tiho do gomile
mrliča nekega nesó . . .
Da grob bi vsaj mu okrasile,
cvetice tod povsod cvetó . . .

2. Jutro na lagunah.

Med Gradežem in Oglejem.

Vse tiho kroginkrog . . . Laguna spava . . .
Oj, kakor daleč segajo oči,
pred mano morje mirno mi leži . . .
Ko bela čajka ladja naša plava . . .

Polglasno ribiči še govorijo.
In vmes pokaže kdo molčé črez krov,
češ, tam-le vselej je obilna ribja lov.
Da ne vzbudé lagune, se bojijo . . .

Prozorna tenka megla jo pokriva,
odeva ko nevestin jo ovoj;
pod njim obraz laguna skriva svoj
in sanje jútranje čarobne sniva.

Svež vetrič od nekod mi rahlo piha . . .
In slastno srkam vase duh solí;
živahneje po žilah polje kri,
in grud svobodneje se širi, diha.

Vse tiho . . . Tam z otoka, iz goščave
zdaj vzletel je povodnji ptič nekaj.
Kričeč vznemiril le za hip je zrak,
in zginil spet je nekam tja v daljave.

Aj, kaj takó gorí tam na obzorju!
Izza valov krvav se dviga žar;
po neizmerni plani mu odsev trepeče . . .
Izkópan vstaja dneva svetli car . . .
Kakó se zlata krona mu leskeče,
a on zre zmagovit po sinjem morju . . .

3. Noč ob morju.

Gradež.

Noč... Na nebu tu, tam kaka zvezda gorí...
Vse molči... Samo morje pred mano šumi...
Širi tiha se temna daljava.
Samo morje nemirno ne spava?
Kaj je tam iz mrakú zažarelo zdaj to?
Vzplamenelo je nekaj, se vnelo...
Kak Ciklop li odprl je tam svoje oko?
Spet ugasnilo je, potemnelo...
A tam lučka pomiče se preko valov...
Že izginila je za obzorje...
To nemara povrača se ladja domov —
kam, to veš le neskončno ti morje!

Vse molčí... Le ti morje, pred mano šumiš.
Samo ti še ne spavaš, le ti še bediš...
Prsi dvigajo se ti mogočne,
sred tišine ti sopejo nočne.
Bolj in bolj se razširja velika ti grud...
Kak razganja osrčje skrivnosten ti čut?

Kaka strast ti valove peneče
na pobrežje zaganja in meče?
Samo s sabo šepečeš, ko rahlo šumiš?
In sedaj kakor grom mi bučiš in grmiš...
Zdaj toguješ, po nečem žaluješ...
Mar i tebe premagala bajna je noč,
sen čarobni zapredel te v svojo je moč,
in zato tak ječiš in vzdihuješ?
Oj, o čem pač v ponočnem zdaj sanjaš ti snu?
Mar o zlatih zakladih, ki skriti na dnu
ti že veke leže zakopani
in le tebi so samemu znani?
Al o daljnih deželah ti sanja srcé,
ki poljubljajo tvoje sedaj jih vodé,
o bregovih zelenih, cvetočih,
o obalah peščenih in vročih?
Palme vztočne, visoke li gledaš sedaj,
ali severni brezov se sanja ti gaj?
Slišiš ribičev severnih čudni li spev
in njih pesmi med fjordi otožni odmev?
Parobrode li zreš velikane,
zreš v oklepih jeklenih Titane nocoj,
ki razjarjeni v divji sopihajo boj
izza luke tam skrite, neznane? ...
Kaj zastokalo spet si bolešno takó?
Se li ladja potaplja v globoko ti dno?
Vidiš zdaj-le popotnike plašne,
slišiš krike obupne in strašne? ...
Ah, kaj mar ti ponočni ta san!

In kaj mar ti vsa ta spremenljivost,
in kaj briga te nična minljivost,
neizmerni in večni ti moj ocean!

Šúmi, pevaj mi himno prekrasno,
himno sveto o večnosti glasno!
Kakšna godba v teh zvokih je tvojih in moč!
Ah, poslušal očaran bi rad te vso noč!

4. Pred spomenikom Mickiewiczevim.

Varšava.

Napósled! . . . Mislil sem že res,
da kraljev poljskih ni v Varšavi . . .
A tukaj pred menoj stoji
iz broná vlit kralj jeden pravi!

Kralj-pesnik Adam, z mečem pač
v boj vodil nisi ti junakov,
a z liroj zapovedoval
ti srcem svojih si rojakov.

Kdarkoli z zlatih tvojih strun
je pesem nova zazvenela,
za dom, za svetli ideal
je milijone duš razvnela.

In pred pesniški prestol tvoj
neštete vrele so armade,
poslušat te, a ti si pel
nesmrtne svoje jim balade . . .

Tod mimo tebe dan hruščí,
vse peha nekam in dreví se . . .
V življenja zreš kalejdoskop,
ki pisan pred teboj vrtí se.

Ti mirno, kralj-poet, stojiš,
in noga tvoja se ne gane . . .
I pesem tvoja, dobro veš,
ne mine nikdar, a ostane . . .

5. V hišici Petra Velikega.

Skt.-Peterburg.

Le šopirite vé se palače
po širokih prospektih mi tam!
Tu ob ulici tihi jaz danes
dragocenejši našel sem hram.

Hiša skromna, lesena in nizka
sredi vrta med drevjem stoji . . .
Tukaj torej, v tej koči, car slavni,
bival, delal ti svoje si dni!

Tu ob okencu slónel si često
pa zamišljen ves gledal si tja . . .
Mimo tebe valila valove
je mogočna, zelena Njevá.

Na otoke tja gledal si Njevske,
na pobrežno močvirnato plan . . .
In nad pustoj, otožnoj krajinoj
jata krožila črnih je vran . . .

In zaljubil v Njevó je veliko,
v ta močvirja bil duh se je tvoј . . .
Neki dan pa je Fata Morgana
jela čarati tam pred teboј:

Raste mesto iz tal pred očmi ti . . .
Pri palači palača stoji . . .
Križi zlati po kupolah zlatih —
kak to v žarkih se solčnih blešči!

In po ulicah tere se ljudstva,
in kočij in tovornih vozov,
in po reki široki tam plava
cela hosta trgovskih brodov . . .

A ko Fata Morgana ti zopet
htela skriti prikazen je vso,
to si skočil navdušen pokoncu
pa udaril po mizi s pestjó!

«Ne izgini, nikar ne izgini,
uresniči se, zlati moj san!
Da, jaz hočem! Ti moraš ostati!
Naj te gledam zdaj sleherni dan! . . .»

Oživela prikazen je zlata,
ki jo gledal bil car je nekoč . . .
In ti hišica skromna mi pričaš:
Volja naša največja je moč!

6. Spomenik mladega Puškina.

Carškoje Seló.

Von, von v zeleni in cvetoči park,
iz tesne in zaduhle sobe von
v svobodni jútranji poletni zrak!
Poraja že se zarja iz noči . . .

In šel si . . . Naglih stopal si korakov
zavit v kadetski plašč po belih potih
med gredami in med košatim drevjem
tja — dalje, dalje na samotni laz,
kjer vse tako je tiho kroginkrog . . .

Sam hotel si biti z dušoj svojoj, sam.

In sedel si na nizko klop . . . Ta noč!
Ta noč, prečuta vsa v pesniških sanjah!
Kakó naj imenuješ té trenutke?
Naj blagoslavljaš jih? Naj jih preklinjaš?
Nikjer ne najde duša več mirú,
in čuvstva zibljejo se ko valovi,
če biča jih vihar na morju tam . . .

In neprestano nekaj vrè, kipí
v globini prsi in na dan želí
in z velikanskoj hrepení močjó
na solnce iz srcá v besedi živi,
v pesnitvah ognjevitih, v stihih zvočnih . . .
Tá čuvstva in té misli in té slike!
Razgnati hočejo ti prsi mlade . . .

O sveti hipi oduševljenja,
navdušenja vé ure blažene,
ko pesem sama teče iz srcá,
in strune srčne vse zvenijo same!
Prebira jih nevidna roka božja . . .

Kajneda, Puškin, to je tvoj trenutek?
Tako sediš na klopi pred menoj.
Naslonil glavo si na desno dlan
in v daljo nekam gledaš ves zamišljen.
Kdo naj ugane, kaj, o čem zdaj sanjaš,
katero pesem ti spočenja duša?
Poslušáš nove srčne simfonije,
ki jih vzbudila je ljubezen mlada?
Al gledaš slike in prikazni pestre
iz ruskih bajk in narodnih pravljic,
iz starodavne ruske zgodovine?
Kdo vé, kdo vé . . . In niti sam ne veš,
kateri oživí motiv se prvi,
kateri stih izpod peresa ti
priteče danes prvi na papir . . .

V daljavo zró zamaknjene oči,
in mladih nadej polne so ti prsi,
in sam si mlad v tem jutru rosnomladem,
in domovina tvoja je še mlada!

Skoz gosti park pogledalo je solnce,
pritisnilo na čelo ti poljub
ko genij sveti iz višav nadzemskih . . .
In ti ga čutiš novi svetli dan —
in domovina tvoja vsa ga sluti . . .

7. V kupéju.

Skt.-Peterburg — Moskvá.

Kurirski vlak letí, letí . . .
V kupeju našem luč gorí.

In vzdrami se sopotnik moj,
natakne si nanosnik svoj.

Pogleda me: «I vi v Moskvó?»
««Da, tudi jaz!»» — «Nu, harašó! . . .

Trgovec?» — ««Ne, gospod! Turist!»»
«Ah, morebiti žurnalist?»

««Vse skupaj! Zdaj sem prvokrat
ogledal vaš si Petrograd,

««a jutri mátuško Moskvó
zagleda srečno mi okó.

««Kako se je že veselím,
kakó po njej že hrepením!»»

««Vi niste Rus?»» — ««Ne, a Slovan!»»
«Čeh, Srb, Bolgár al Moraván?»»

««Slovenec!»» — ««Prosim, kje je to?
Ne Črnogorec?»» — ««Ne!»» — «Tako?! . . .

«Vaš kraj mi, žal, je nepoznan . . .
Tam dol nekje stoji Balkán . . .

«In Turčija ob vas mejí,
kaj ne? Tako se meni zdi . . .»

«Da, blizu Turčije — prav res!
Le par krtin leží še vmes . . .»

«Mi Rusi, veste, smo sedaj
zapičili se tja v Kitaj.

«Po glavi hodi nam Amúr,
Mandžurija in Port-Artúr,

«Bohára, Hiva, Merv, Herát . . .
Pozabili smo na zapad . . .

«Slavjanofilstvo, moj gospod,
pri nas ni več moderno tod,

«pa tudi nič ne nese nam! . . .
No v Aziji centralni — tam,

«hej, trgovina nam cvetí,
dobiček tam se naredí!

«Kaj čete! Takšen naš je svet! . . .
Izvolite par cigaret?»

8. Ruska vas.

Dolga vrsta hiš lesenih,
kmečkih koč in nizkih streh . . .
In otožnost, zapuščenost —
ali kaj? — leži na vseh.

Sredi sela mala cerkev,
sama tudi iz lesá ;
in na kupoli, na križu
nič ne sveti se zlatá.

Cesta črna, cesta prašna
vije se skoz tiho vas ;
čredo konj po cesti žene
dečko mlad in svetlolas.

Za vasjo v rudečih srajcah
truma delavcev stoji,
tam na njivi v solncu žarkem
grude tolčejo bosí.

Kmet bradat v kaftanu belem
plug ravná po brazdi svoj . . .
Gledam starca, pa mi zdi se,
kakor da je sam Tolstój . . .

9. Na « Vrabčjih hribih ».

Moskvá.

Tisočlistnata pestra ti roža Moskvá!
Ko na gredi brezmejni tu svoji
pred menoj se razcvitaš, a solnce z nebá
samo čudi lepoti se tvoji.

Kje umetnik tvoj toliko barv je jemal,
ko te slikal tak živo je bojno?
Je li čilim si vztočni za vzor bil izbral,
zrl je v mavrico pisanosojno?

Sred zelenih alej, sred zelenih vrtóv
hiš nebroj je naslikal mi belih;
tu streh modrih, rudečih, zelenih stolpóv,
okrog Kremlja zidov počrnelih . . .

A za križe in kupole svetih cerkvá
on cekinov cel kup raztopil je,
z rumenilom bleščečim, s sijajem zlatá
vse po vrsti jih krasno oblil je . . .

Ah, zahaja že solnce . . . Pod sinje nebó
kak povsod to zlató se leskeče!
Po vseh križih in kupolah kakor v slovó
žarkov zadnjih poljub tam trepeče . . .

10. Samovar.

Moskvá.

Po prstih prišel k nam je večer,
zavil nas vse v svoj tihi čar . . .
Na mizi ti kipiš in vreješ,
trebušni, svetli samovar!

Hej, samovar, tvoj topli nektar!
Le daj nam, brate, ga še, daj!
Teló in dušo nam ogreva
dišeči tvoj in sladki čaj.

Čim več izpijemo jih čašic,
tem ljubši si nam, samovar!
Saj ti posoda nisi mrtva,
ti živa si, čuteča stvar!

Ko star prijatelj se usmevaš,
šepečeš nam in nam šumiš;
poslušam rad te s čašoj v roki,
ko dobrodušno govoriš:

«Le pijte, bratje dragi, pijte!
Jaz tu sem hišni gospodar;
jaz dobri duh sem ruske hiše,
jaz, vaš gostitelj samovar!

«I dete ljubi me i starček,
i kmet me ljubi in gospod;
kjer govori se jezik ruski,
ljudje me čislajo povsod.

«In kadar delavec utrujen
zvečer počiti si želi,
jaz okrepčam ga, potolažim
in vlijem novih mu moči.

«In kjer sestane se na tihem
ljubeč se mladi, srečni par,
tam vedno tretji je med njima
molčeč zaupnik — samovar.

«In učenjaku, ki premišlja
svetá uganko v pozno noč,
tovariš resen sem in moder,
ki mu prihajam na pomoč.

«Poetje me imajo radi.
In komur sem družabnik tih,
izpod peresa teče gladko
navdušen mu za stihom stih . . .

«Le pijte čaj moj, bratje dragi,
saj jaz sem hišni gospodar,
jaz dobri duh sem ruske hiše,
duševni jaz sem ruski car . . . »

II. V cerkvi «Krista Spasitelja».

Moskvá.

Sred morja lučij, sred kadíl oblakov
vzdiguje zlati se ikonostas. —
«Gospodi, pomiluj! . . .» zapel slovesno
in sveto himno je globoki bas.

«Gospodi . . .» in zdaj tiše, zdaj glasneje
oglaša pevcev se številni zbor;
pod kupolo visoko plava pesem,
in s pesmijo se vzpenja v raj sabór.

Odkod so grla tá in tí glasovi?
Mar kerubini pred menoj pojó?
Zakaj tako objemajo mi dušo?
Zakaj začarali so mi uhó?

Ko strun srebrnih mehka melodija
zdaj boža mi in ziblje srce spev,
a zdaj narašča kakor slap mogočni,
in kakor groma ori se odmev.

In duša koplje mi se v teh glasovih,
očiščena je grehov vseh mi spet;
veruje, upa, ljubi, moli z vami,
korál veliki peva z vami vred . . .

A ti mužik, ki klanjaš se in križaš,
veš li, kdo pevci so pobožni tí?
Ti pevci tvoji zapodili z mečem
Tatarja so iz Kremlja njega dnij.

Pred pevci temi bežal z vaših stepij
ponižani je smeli Korsičán;
in v Šipki krvaveli tí so pevci —
in rešen bil balkanski je Slovan . . .

«Gospodi, pomiluj! . . .» Koral se ori,
močnejše in močnejše peva bas . . .
Sred morja lučij, sred kadil oblakov
leskeče zlati se ikonostas.

12. Ukrajinska step.

Step ti ukrajinska, širna, tiha plan!
Tu ležiš na solncu kakor božja dlan.

In po stepi vlak naš kakor črv se vije . . .
Gledam . . . Kje pogled moj tod si naj počije?

Kamorkoli željno ozre se okó —
le ravnina sama in nad njoj nebó

ko azurni šator večni se razpenja . . .
Step ti nedogledna, kje ti mejajenja?

Zgrudim se, zadremujem . . . Vlak polzí, polzí . . .
Leze li v neskončnost? V sanjah se mi zdi . . .

Vzdramim se, pogledam: ista pokrajina,
ista step široka, ista še ravnina!

Kroginkrog vse tiho . . . Kje je kak kazak,
ki bi vranca jahal mi čez plan junak?

Ni nikjer je žive točke na obzorju.
Vse je mrtvo kakor na brezbrežnem morju . . .

Vlak enakomerno kakor gad polzi . . .
Je li se premaknil že za pedí tri?

Hej, Hmjelnickij, kje si vojskovodja slavni?
Zberi četo svojo pred menoj na ravni!

Ni nikjer kazaka — le naš parostroj
puha in zapušča dim siv za seboj.

Glej! V daljavi tam-le zdaj se nekaj giblje!
Ko pošast velika se fantastno ziblje . . .

Mlin tam krila svoja kvišku mi molí,
a počasi veter stepni jih vrtí . . .

Dviga se in pada tam za krilom krilo . . .
Na obzorju vidim čudno to strašilo.

Gledam ga in gledam . . . Moti me okó!
Ni to mlin na veter — stepni duh je to!

Stepni duh sam roke svoje tam vzdiguje . . .
Dolgčas je i njemu, na pomoč vzdihuje . . .

13. Na Črnem morju.

Parobrod «Vel. knez Konstantin».

Morje, morje, ti skrivnostno morje!
Spet objemlje me tvoj silni čar;
duša moja se potaplja v tebi,
in očém ves drugi svet ni mar.

Hrušč vsakdanji tam ostal je daleč,
pusti ne odmeva sem prepir
in ne krik poulični hripavi . . .
Prazniška tihota, blažen mir!

Kar bolelo me je in težilo,
daleč, daleč je na suhem tam;
demon Črt ne more zdaj do mene,
s sanjami sem svojimi tu sam . . .

Balzamski, božanski dih tvoj, morje,
diha v prsi nove mi moči;
tu svobodneje mi bije srce,
urneje po žilah polje kri.

Morje, morje, čarovnik veliki,
čudo li z menoj storilo si?
Duh smeleje spet razpenja krila . . .
Ali res me prerodilo si?

Sèm na morje, vi ljudje potrti,
ki izmučil vas je znojni dan,
vi, ki vam v življenja borbi ljuti
srce težkih je dobilo ran! . . .

Kak ležiš zrcalo neizmerno,
morje veličastno pred menoj!
Solnce gizdavo pa ogleduje
v tebi si obraz bleščeči svoj . . .

In zaljubljen in zamišljen v tebe,
čudovita, sinja morska plan,
tu sedevam potnik na palubi
pa te gledam, gledam dan na dan . . .

Parobrod pa plava . . . Dalje, dalje
nese me v neznani vztočni svet . . .
Okrog mene šala, smeh in petje,
a jaz slišim le valóv šepet . . .

14. Solnčni zahod na morju.

Batúm.

In globlje, globlje v morje tam hladeče
potaplja svetli solnčni se Titán . . .
In bolj in bolj gorí in se leskeče
vsa v ognju zlatem neizmerna plan.

In zdaj božanstvo že je utonilo . . .
In tam užgal požar se je krvav . . .
Od morja solnce se je poslovilo,
goreče poljubilo ga v pozdrav . . .

15. Gruzinki.

Tiflis.

(Botaniški vrt.)

Med gredami sem bil te srečal . . .
Ah, kóliko tam rož diši!
Tí roža bila si najlepša,
vrtóv gruzinskih mlada hči!

Med gredami sem bil te srečal,
a kaj je tebi tujec mar!
Kaj veš, kako ga je omamil
lepote vztočne tvoje čar!

Še vidim te, čeprav med nama
leží zdaj morje, daljni svet —
Gruzinka bleda, črnooka,
ti drážestni, opojni cvet!

16. Črez Kavkaz!

Vojaško-gruzinska cesta.

Hej, v julijsko jutro soparno
že trojka beži in letí;
veselo v rog trobi konduktor,
in cesta se bela praší.

Le urno priganjaj konjiče,
ti stari, bradati jemščík!
Gruzinskega kupim ti vina
in kosil boš danes šašlík.

In cesta se vije in vije
in trojka letí in drdrá . . .
Že skril se Tiflís je za nami,
izginil tam onkraj gorá.

O lepa dežela gruzinska!
Zamaknjene moje oči
v tá zlata so polja pšenična,
v gorice, kjer grozdje zori

Naprej! Tam od daleč pozdravlja
nas resni, visoki Kavkaz;
aúli po tratah zelenih
prijazni pozdravljajo nas . . .

Pozdravljajo cerkve nas črne,
pozdravlja nas pesem zvonóv;
ozirajo temno v dolino
zidovi se starih gradóv.

Aragva srečava nas bistra,
mudí se ji s hladnih višav,
in mimogredé nam izroča
svoj šumni planinski pozdrav.

In više in više popenja
še trojka se naša v goró,
vse više in više kipijo
planine pod sinje nebó.

Od stene do stene veselo
razlega naš poštni se rog . . .
Zaukal bi, da bi stotero
odmevalo vse na okrog!

In dalje ob temnih prepadih!
Glej, orel nad njimi lehák
na smelih se ziblje perutih,
mogočno jadraje skoz zrak . . .

In dalje po skalnih soteskah
in dalje črez led in črez sneg!
Hej, zdaj nas zagledal je tam-le
ponosni, častiti Kazbék!

Kako veličastno se dviga
nad gore kavkaške ko car!
Le z gromom in bliskom se druží,
kaj svet pod nogami mu mar!

In solnce ko večer lesteneč
nad glavo mu svetoj gorí;
iskrí se mu krona srebrna,
leskeče na vse se straní.

Kavkaz, velikan nebotačni,
ponosni, prekrasni Kavkáz!
Saj v duši se moji zdaj dvigaš —
kako bi pozabil te jaz!

17. Terek.

Darjalska soteska.

Proč, proč! Vse s poti! V stran ovire,
če jaz drevím navzdol s planin,
jaz, sin svobodnih gor kavkaških,
svobodnega Kavkaza sin!

Kaj utesnjuješ cesto mojo,
jeziš me, temni ti Darjal!
Glej, zaničujem te, preziram
in skačem mimo tvojih skal.

In človek, ti črviček smešni,
ti hočeš kazati mi pot
in me učiti ko otroka,
češ, tod naj hodim, a ne tod!?

Haha, haha! Igrače tvoje
mi delajo le kratek čas!
Vesel se smejem ti in šalim,
in brizgam pene ti v obraz!

Proč, proč! Vse s poti, hitro s poti!
Glej, meni se mudí, mudí!
V svobodno morje se mudí mi,
tam srce se mi vpokojí.

Če, gorci vi, svobodo svojo
prodali ste, — kaj meni mar!
Nosite jih okove sužnje,
jaz nosil jih ne bom nikdar!

Doklèr ledeno krono svojo
bo imel oče moj Kazbék,
jaz tekal bom po svoji volji
neobuzdan in brez zaprek!

18. Noč na morju.

*Feodosija - Jalta.
Parobrod «Vel. knez Aleksij».*

Polnoč. Vse krog in krog molčí . . .
V globokih sanjah morje spava.
Pri zvezdi zvezda plamení,
in tiho, tiho ladja plava . . .

In ščip ko tolst tatarski kan
na nas zamišljen doli gleda;
z njegove čalme v morsko plan
razliva mehka luč se bleđa . . .

In žarki svetlih zvezd z nebá
srebrne strune se mi zdijo;
neviden duh na njih igra
veliko svojo melodijo.

Ti morska noč, najlepša noč!
Ne morem se s teboj razstati . . .
O, naj te gledam sanjajoč —
kako bi mogel zdaj zaspati!

19. V Jalti.

Kaj pričaralo si, jutro,
novo bajko pred menoj?
Ali danes je oživel
san o raju mladi moj?

Kam zanesla si me, ladja?
Skozi zelen šetam log . . .
Trs se brati z oljkoj nežnoj
ob vseh potih krog in krog . . .

V senci brajde bi zoreče
rad posedal jaz poslej,
pil bi rujno krimsko vino
kot moderen Odisej.

Zdaj verujem, zdaj verujem —
vsak prepriča me korak:
Srečno morje, tu poljubljaš
raju zemeljskemu prag!

20. Nazaj!

Odesa.

Pa zbogom, zbogom, parobrod ponosni!
Na suhem spet... Pod nogoj trdi tlak...
A nič kaj rad ne stopam po pristanu;
vsak hip ustavlja mi se tod korak.

Pred mano mesto vabi me razkošno,
a meni se iz luke ne mudí.
Postajam in oziram se... Od morja
odtrgati ni moči mi oči!

Tá prašna ulica! Kakó me žali
tá kramarski ropot in dirindaj!
Srcé me vleče, prosi in šepeče:
«Nazaj na morje spet, nazaj, nazaj!»

Nazaj na gibko, večno živo morje!
Kakó so pusta, mrtva zemska tla!
Kak tiho ladjo nosijo valovi!
Kak hrupno voz za vozom tod drdrá!

Nazaj na morje! Tam vetrovi sveži
veselo pihajo, hladijo zrak;
a tod ko môra lega mi na prsi
sopar udúšljiv, suh, surov, težak.

Nazaj na morje! Tam mi ne zapira
pogleda v daljo vrh visokih gor;
na vse strani, svobodno in v neskončnost
tam plavajo oči mi čez obzor.

Nazaj na morje! Tam je poezije
skrivnostni, večni, neizmerni raj . . .
Lahkó tam duša spaja se z vesoljstvom . . .
Nazaj na morje spet, nazaj, nazaj!

21. Ruski jezik.

Ti krasni jezik bratovski slovanski,
kako razveseljuješ mi uhó!
Kadar zaslišim te, v dnu duše moje
sorodne, tajne strune zapojó.

Veliki jezik ruski blagolasni,
kaj nisi tí pač tudi jezik moj?
Ni pogovarjala li mati moja
v glasovih sladkih tvojih se z menoj?

Srebrna harfa si, ubrana nežno,
če duh pesniški nate zaigrá;
in poezije tvoje godba rajska
odmeva do globine mi srcá.

Sedaj zvenijo strune tvoje rahlo,
glasijo se ko ljubice šepet;
zdaj plakajo, zdaj tožijo obupno,
ko zmrzujočih zdaj je to trepet . . .

In zdaj zvonóv je svetih pesem tvoja,
in grom in tresk je zdaj... Za vdarom vdar...
In zdaj buči ko morje ob skalovje,
in zdaj divjá ko stepni tam vihár . . .

Gospod si, jezik ruski! Če velelaš,
borilcev dvigne hrabrih se nebroj;
za domovino drago, za svobodo
na tvoj ukaz hitijo radi v boj . . .

A mislecu si kládivo jekleno,
ki s tabo kuje si resnici bran,
ki na jekleno padaš nakovalo,
ustvarjaš misli nove dan na dan . . .

Ti jezik ruski, velikan slovanski,
kakó bi suženj biti htel junak!
Kako bi dal se vklepati v okove?
Kako prenašati bi hotel mrak!

Ne! Ti ne moreš služiti tiranom!
Ustvarjen si, da si sveta gospod,
da si glasnik resnice in svobode,
da iz temine k solncu kažeš pot!

Prižigaj luč, mogočni jezik ruski,
vse tam od Balta sinjega bregov
črez step in hrib, črez tundre in črez reke
do oceana Tihega valov!

Od morij polunočnih, ledovitih
do solnčne Indije tvoj silni glas
vzdiguj potrte iz prahu in bede,
prinašaj narodom prosvete spas!

III

Ko pade zavesa . . .

Zavesa pada . . . A gledišče ploska . . .
Čimdalje bolj grmí pohvale zvok
in ne potihne, dokler spet ne vzdigne
zavesa se in on se ne prikaže,
ki glavno vlogo je igral nocoj . . .
In ko prikaže se — hej, zdaj šele
mu ploskajo in kličejo: «Izvrstno!»
in «živio» se ori po teatru . . .

In on stoji tam na prizornici
s tovarišem ob levi in ob desni,
s tovarišicoj v drame zadnjem činu,
in klanja se občinstvu slavnemu
po ložah, po parterju, po stojišču
in klanja se visoki galeriji
pa zahvaljuje se smehljaje vsem
za to ovácijo, za to priznanje . . .

Zavesa pade spet in — vse utihne.
In praznijo se lože in partér
in prazni se balkon in galerija
in prazni se stojišče — lahko noč!
Ugasnile električne so luči . . .
V gledišču zaostal je le spomin
še po dišavah in parfumih raznih . . .

In jutri bodo dnevniki obširno
spet o nocojšnji pisali predstavi
in hvalili igralce in igralke,
a v prvi vrsti njega, kakor vselej . . .

In on, junak nocojšnje drame, on,
ki bil oživil pesnikove misli,
ki bil vtelesil je junaka v igri,
ki bil življenje vdihnil mu resnično —
on zdaj obleko pisano si slači
in snema masko in lasuljo z glave,
z obraza že umiva si ličilo . . .

In zdaj počasi spravlja se domov,
ob pozni uri — ne umetnik več,
ne «Hamlet» več, ne «Faust» in ne «Re-
vizor» —
le človek, samo človek je sedaj.
Možá sprejmlje žena ga domá,
očeta ga pozdravljajo otroci . . .

In dolgo mu ne sklopi sen očij . . .
Še stresajo se živci od napora
in v duši gibljejo se še podobe . . .
Prizor pomiče še se za prizorom . . .
In dolgo vidi še tovariše,
tovarišice vidi pred seboj . . .
Še globlje vidi in še dalje, dalje . . .
Mladost zdaj svojo vidi pred očmi . . .

8

To bilo je pred dvajsetimi leti —
 tako nekako, morda nekaj manj —
 Tedaj zaljubil se je bil v boginjo,
 v boginjo drame s krinkoj na obrazu.
 In šel za njoj je po širokem svetu . . .
 Kako jo ljubil je — umetnost sveto!
 Kako jo je častil in obožaval!
 Umetnost — ta mu bila je življenje.
 Ne radi kruha, ki mu ga dajala —
 ne, samo radi nje, le radi nje
 je bil dozdej dramatični igralec . . .
 Poglobljaj se v dramatike je slavne,
 študiral je značaje s strastno vnemoj.
 In hrepenenja in stremljenja cilj,
 življenja smoter in najvišji vžitek
 mu bil je, da oživiljal je na odru
 dramatiške osebe pesnikom . . .

In vzvišena boginja Talija
 povračala ljubezen mu je verno.
 Od vspeha ga vodila je do vspeha
 in slave vence vila mu povsod,
 kjerkoli se prikazal je na odru
 kot žrec umetnosti dramatične . . .

O ti večeri, polni hvaloploskov
 in lovorjevih vencev, rožnih šopkov!
 In ti banketi, ki na nje ga vabil
 inteligencije je mestne cvet!

Šampanjec pokal je, se penil v čašah,
zdravica pila se je za zdravicoj
umetniku-igralcu . . . Kólikrat
iz lepih ženskih ust je čul laskanje,
neredkokrat dobil celó poljub je
od lepih takih ust v zahvalo — da!
Najlepša poezija v teh spominih . . .
O lepi časi — dnevi ti mladosti! . . .

Umetnik velik, slaven je igralec.
Ni izneveril še se idealom;
boginji Táliji ostal je zvest . . .
Le mlad ni več . . . Jesen nastopa hladna.

Izbral si je družico za življenje.
Umetnici nadarjeni in lepi
podal je roko. To je bilo tákrat,
ko prvikrat igral je «Hamleta»,
in ona bila je «Ofelija».
Na odru ji je rekel: «Pojdi v klošter!»
A za kulisami: «Ne hodi v klošter,
Ofelija! Ah, bodi moja ženka!»

Tam poleg njega spava zdaj z otroki
«Ofelija». Skoz okno mesečina
obseva mu rodbinsko tiho srečo . . .
In on premišlja in premišlja dalje,
kaj pač potem utegne se zgoditi,

ko «Hamlet» se postara, oslabí,
in ko ne bo se mu ljubilo več
prepirati se s kraljem in kraljicoj,
s sarkazmom bičati perelo družbo
pa z grobokopi premišljavati
problem človeškega življenja temni . . .

O lepi časi, hipi svetle slave!
Ko triumfator stopal je po poti
s cveticami posuti dosedaj . . .
Trofeje slavnih zmag visé še tam-le
po stenah — venci s pestrimi trakovi.
In žarki lunini srebrni, glej,
obsevajo po svili zlate črke,
obsevajo tam oveneli lovor . . .

Glej, kaj je to? . . . Na lovorjevih vencih
v zlato se izpreminjajo mu listi,
v cekine se pretvarjajo kovane!
In zdaj — obira z vencev te cekine
prekrasna vila z nagimi laktmi,
oblečena v tenčico snežnobelo —
nemara je boginja Talija —
pa siplje jih in siplje — vedno več
umetniku na postelj se smehljaje.
Povsod po postelji zlató, zlató . . .
O, kaka sreča! . . . Saj še zaduší
ga s samim zlatom vila navsezadnje!

In on podpre si glavo z laktom desnim
in mane si oči pa gleda, gleda . . .
Sedaj je brez skrbi za stare dni
on sam in žena pa njegova deca! . . .

Predrami se. Skoz okno gleda dan . . .
Nocoj pa res je sanjal zlate sanje . . .

Poslednji akord.

Leden božični brije mraz.
Skoz zámete si dela gaz.

Na rami harfa ji visí.
Tam luč bleščí se iz vasí.

Tam bode brenkala nocoj,
da glad si potolaži svoj.

Od doma šla je mladih let.
Moj Bog, kako je velik svet!

«Preveč domá vas je otrok!
Za vse ni kruha, žalibog!

«Ná, vzemi harfo, moja hči!» ...
In šla je s solznimi očmi

v neznani, daljni tuji svet
na strune brenkat, pesmi pet.

Kdo vidi ji na dno srcá?
Kaj mar slušalcem, kaj igrá! ...

✓
Čimdalje huje brije mraz.
Kako se vleče v vas tá gaz!

Čimbolj pritiska mraz in mrak,
tem težji vsak ji je korak.

Omahne v zamet brez močí.
Poslednjič harfa zazvení . . .

Umirajoči Bur.

Naprej, junaki, le naprej, naprej! . . .

(Omahne in pade.)

Prokleta krogla -- kam me je zadela?
To peče, kakor ogenj peče . . . Kri?
Kje, kje sem ranjen? . . . V prsih? Škoda,
škoda!

Kako bi se boril še rad! Kako
pomagal rad bi še rojakom svojim
poditi v beg razbojnike pobožne
pa streljati na nje — ah, kaka slast!

Le žvižgajte svinčenke! Le grmite,
britanski vi topovi, in morite
plebejske Bure, ki se drznejšo
očino svojo in svobodo sveto
z orožjem v rokah braniti . . . Haha!

Kako to peče v prsih . . . Le naprej,
naprej, naprej, vi vitezi junaški!
Naprej v deželo našo! Prosim, prosim!
O, niso napačni ti kraji naši!
Dlan Burova prečarala je v raj
puščave vroče in goščave divje,
neskončne stepi, goličave skalne . . .

Pri mestu cvete mesto. Sela bela
rasto iz tal ko gobe po deževju.
Po poljih tam stoji pšenica zlata,
Ko morje ziblje veter klasje žolto . . .
In po železnih cestah semintja,
na vse vetrove šviga parovoz . . .
V osrčju naše domovine pa —
o tam zakladi se leskečejo!
Zlato se sveti, diamant iskri.
In to zlato, ti diamanti naši
ne dajo vam miru, pošteni lordi!
Naprej, naprej! Vzemite, kar vam drago!
Vzemite zemljo nam — a nas, a nas
izzhenite! Ne, ne! Nespametno bi bilo!
Pustite tukaj nas, pa vklenite
nas v jarem svoj — in videli vi boste,
kako za lorde in barone vaše,
za vojvode in grofe delal bo
ter trudil in potil se kmečki Bur! . . .

Pa kje obtičal je goreči svinec?
Kako to žge! Curlja iz rane kri . . .

Že spet grmé topovi! Grom na grom . . .
Granate pokajo, čuj tresk na tresk . . .

Pravica, kje si? Kje si zdaj pravica?
In ti morála sveta — kam si šla? . . .
Pravica in morála — dve vlačugi!

Moža se tistega držita vedve,
obešata se tistemu na vrat,
ki z močnoj je pestjo podavil druge . . .
Morála in pravica — hahaha!
Kaj? Saj stojita vendar v evangelju,
obe, da, da — pravica in morála!
In evangelj imate vi v zakupu,
in monopol takorekoč je vaš
ta nauk o ljubezni Kristusov . . .
V tovarnah proizvajate ga svojih
na cele kupe tega evangelja
in ga razvažate po svetu vsem.
In v evangelju vašem — tam stoji
pravica in morála poleg nje . . .

Kako to peče! Žeja, žeja, žeja . . .

Odkod ste prišli k nam, častiti lordi?
Iz Haga, iz mirovne skupščine . . .
Pozna še tinta se na prstih vaših,
s katerimi podpisali ste tam
besede lepe o pravičnosti . . .

Hinavstva ni! Poštenje vlada svet.
Človečnost napreduje. Istina! . . .

Duší me. Pred očmi se mi mrači . . .
Kje, ljubica, si sladka moja zdaj?
Kaj misliš name? . . . Tam stojiš na pragu

in nad oči nastavila si dlan
pa gledaš, gledaš žalostna v daljavo . . .
Ne bo me več! Ne pridem več domov;
ne bom videl tvojih več očí,
in ust ne bom poljubljal tvojih več . . .
Sam, sam ležim med temi skalami . . .
Ta svinec, svinec! V prsih mi gori . . .

Civilizacija — plašč pisan, drag,
ki ž njim ogrinja se človeška zver . . .

Ah, vse je laž na svetu, vse, vse laž!
Resnica in pravica in morála —
to pest je močna, lordi, močna pest! . . .

(Umrje.)

Burska balada.

«Kdo trka na okno?» ... ««Otvori takoj!»» ...
«Kaj hočeš?» ... ««Jaz moram v dom stopiti
tvoj!»» ...

«Sovražnik?! ... Odbilo je polunoči ...
Ne moti nas! Dete mi v zíbeli spi ...

«Veš, burska sem žena! Ko psa te vstrelim!
Nabasano puško jaz v rokah držim!» ...

««Ne boj se! Jaz nisem angleški kristjan ...
Le Kafer sem črn, neomikan pagán ...

««Kaj misliš, da rad nocoj prišel sem mar?
Ne slišiš? Dež lije in tuli vihar!

««Tri reke preplaval sem, gore sem tri
prehodil ... In gazil človeško sem kri

««po poljih, kjer trupla mrtvaška leže ...
Čuj, v dalji topovi še tamkaj grmé! ...»»

«Kaj hočeš?» ... ««Tvoj mož je bil danes
ubit! —
Dewet me je poslal, ti to sporočit»» ...

«Ubit?!... Kaj ubit!... Ah, prijatelj ti moj,
kar pojdi, kar teči nazaj še nocoj

«pa vprašaj še, koliko sóprog moj sam
Angležev postrelil mi v boju je tam?

«To naj ti pove general naš Dewet!...
Ko zarja napoči, povrni se spet!

«In kadar veselo prineseš mi vest,
zlatá za plačilo nasujem ti v pest»...

Napoleonova ljubica.

Zapada solnce za molčečim parkom.
Skoz okno sijejo poslednji žarki,
po dragocenem skačejo goblênu,
visečem na nasprotni steni pestrem,
kjer nagi se igrajo amoreti
med zlatovezenimi rožami.
Vmes šine žar na čilim perzijski,
bahato razprostrti po parketu.
Sedaj je padel solnčni trak na mizo,
poljubil je kristalni svetli čaši,
v katerih péni se, iskrí šampanjec.
Drugače vse je tiho po salonu.
Le zdaj pa zdaj zasliši se ihtenje,
zadušen jok izvije se iz prsi —
in zopet je mrtvaško tiho vse.

On sam molči že dolgo poleg nje
na mehkem žametastem kanapeju.
Z levicoj jo drží okrog pasú,
desnico si položil je na mizo,
in s prsti bobna mi po njej nervozno.
Pogled upira trudni, mračni v tla.
V ostrogo se zagledal je srebrno
na desni peti škornja jezdnega . . .

•Da, da, Emilija! Pregnan, pregnan!
Pregnan Napoleon je tvoj, tvoj ljubček!
Ujeli lovci zviti so lisjaka.
Na Elbo ga prepeljejo v okovih . . .
Kaj bi ti skrival! . . . Vse je izgubljeno!
Izgubil sem veliko, strašno igro,
krvavo igro, svoj usodni šah . . .
Evropa bila moje je posestvo.
Jaz ko grajščak sem šetal se po njem.
In kralji in cesarji, draga moja,
tlačani bili moji so in hlapci . . .
Vse moje — od Gibraltarja do Moskve!
In zdaj? Ah, niti ta-le Fontainebleau
in niti soba ta-le ni več moja! . . .
Le ti si moja še, Emilija!
Povej mi, ljubica, si li še moja?
Ne plakaj, prosim te, nikar, nikar!

Emilija.

Vsa tvoja sem, veliki cesar, vsa!

Napoleon.

Jaz nisem cesar tvoj, Emilija!
Jaz tvoj častitelj sem, oboževatelj;
carica ti si, jaz podložnik tvoj;
ti sultanka si — jaz sem suženj tvoj.
Lepoti tvoji služim brezprimerni,
milini ženski tvoji klanjam se . . .

Emilija.

Oprosti solze mi ob strani svoji,
ko morala bi vriskati od sreče,
od blaženstva, da zvesto še me ljubiš —
od vzhičenja, da še te vidim . . . Ali
spomini stiskajo mi prsi moje,
spomini, Bonaparte, ah, spomini! . . .

Napoleon.

Spomini! . . . Vzemi polno čašo v roko!
Pij, ljubica, poslednjikrat z menoj!
Glej, kak iskrí šampanjec se v kozarcih!

Emilija.

In péni se ko najina ljubezen.

Napoleon.

Ljubezni najine sladak simbol
je vino to-le, draga. Prav imaš!

Emilija.

Bilà opojna je ko ta pijača.

Napoleon.

Minula naglo je, ko čaša ta
izpraznjena je naglo . . .

Emilija.

Ah, spomini . . .

Napoleon.

Ne toži, ideal moj, ljubica!
Dobroten Bog je in je milostiv.
Če človek izgubi na svetu vse,
če vse se izneveri mu, odtuji,
ostanejo mu zvesti še — spomini.

Emilija.

Resnico govoriš, veliki mož!

Napoleon.

Nasloni se na prsi mi še bliže!
Srce na srcu naj počiva in
potópiva zdaj v dneve se pretekle!

Emilija.

In ko na dno morjá pogréniva
v slovesa se trenutku grenko-sladkem
v življenje, ki minulo je ko san!

Napoleon.

Poljubi me takisto kakor znaš
le tí, le tí poljubovati sama!
Najslajši med je usten tvojih med.

Emilija.

In ti objemi mene krepko, silno,
da ne razpočijo se prsi mi,
da ne razžene čuvstev jih vihar!

Kako vse to je prišlo pravzaprav? . . .
Glej, kakor iz kozarcev najinih
kipí šumeča bela vinska pena,
tako minulost vstaja pred menoj —
minulost moja in minulost tvoja . . .
Ti pomniš še cesarski grad Schönbrunn?
Tam videl sem te, draga, prvikrat.
In ko sem videl te, sem bil začaran.
Začarala me tvoja je lepota.
Ah, koliko že videl bil sem žen
po svetu jaz in koliko jih ljubil!
Princesinj krasnih komaj sem se branil.
Povsod so se ponujale mi, veš,
in lazile povsod so za menoj.
Zlata vozile so s seboj tovore
in démantov in biserov na kupe.
Pred njimi in za njimi pa dišave
puhtele so, mameče mi srce . . .
Cesarska hči je bila žena moja . . .
In vžival sem življenje kakor nihče
in trgal sem po gredah rože bujne,
kjerkoli sem jih hotel, kar gredoč . . .
In ljubil sem . . . Ne, to je bila laž!
Nobene nisem ljubil pravzaprav.
Vse bilo je obmama, hipna strast.
Jaz sam ne vem, kako bi to nazival . . .
Mogočen bil sem, vse se me je balo.

Na vrhu lestve stal sem slave svoje
in jaz sem narekaval svetu mir —
a srce moje, to je bilo prazno.
In gabil se mi je oblasti lesk
in ves sijaj se mi je v dušo studil.
Vse sama ničnost, licemerstvo, dim . . .
Oglašal v meni se je pristni človek —
saj veš, prirodnega sem ljudstva sin! —
in žejala mi duša je uboga
po neokrinkani narodi čisti,
in srce žejalo mi je ljubezni.
Oči so bistre mi iskale ženske,
ki bi se mi udala z bistvom vsem
in ki ljubila bi me nesebično,
ki bi ljubila me samo zato,
ker jaz jo ljubim . . . Glej, Emilija,
po ženski takšni sem se ti oziral,
ki bi ljubiti znala me demonsko,
goreče in razkošno in opojno . . .
Tedaj pa ti si prišla mi naproti —
in v tebi spoznal ideal sem svoj . . .

Emilija.

Kako sem srečna, če je to resnica!

Napoleon.

Ti dvomiš še o sebi? Ah, ne dvomi!
Le reci mi, še pomniš Lampisa,
slikarja dunajskega slavnega,
ki tvojo je naslikal bil podobo?

Še pomniš tisto divno Venero,
ki vse jo je občudovalo takrat?
In tista Venera si bila tí . . .
In bojni rog je bil zatrobil spet
in bojni zabesnel je spet vihar —
in dvignile so se armade moje.
Začel se zopet je krvavi ples . . .

Emilija.

Kako ste krvoločni moški vi,
kako ste siloviti vi in kruti!
Oh, kaj vse doživela sem s teboj!

Napoleon.

In tí si bila angel varih moj,
ki me povsod, povsod je spremljal zvesto.
Ti krogle si odvrčala od mene
pri Jeni, Ostrolenki in na Španskem,
pri Smolensku in pa pri Borodinu,
in pod Moskvój si stala mi na strani.
In ko sem ranjen ležal tam na Nemškem,
usmiljena si bila sestra moja . . .

Emilija.

In bila sem pobočnik mladi tvoj . . .
Haha! Skoz solze moram se smejati . . .
Se pomniš generala ruskega,
kako sumnjivo me je ogledaval,

ko sem korakala ob strani tvoji
v prekrasni uniformi kirasirski?
Premlad se zdel mu je pobočnik tvoj.
To diven pač je bil roman! Haha!

Napoleon.

Le smej se mi, smehljaj, Emilija!
Tvoj smeh ogreva meni hladno dušo,
obup podi od mene črni proč . . .
Ni res, da lepo je življenje bojno?

Emilija.

Pa grozno tudi! Ah, ta ruska zima!
Kako nas je podila tá domov!
In kaj vojakov našlo grob je svoj
v snega brezdanjega prepadih tam
in v zámetih neskončnih stepij ruskih! . . .
In vendar rada sem te spremljala!
Ljubezen spajala me je s teboj —
ne, ne ljubezen sama — spoštovanje,
občudovanje, obožávanje! . . .
Nedolžna bila še sem deklica,
po tratah skakala sem še domačih
tam daleč, daleč v naši Idriji!
Tedaj ime je zaslovelo tvoje,
od ust do ust je šlo: «Napoleon»!
Ko nova zvezda si prikazal se
na nebu našem. Čuj, in ljudstvo moje
pozdravilo te je z navdušenjem.

In pesnik naš Vodnik zapel je takrat
najlepšo odo svojo tebi v čast,
ker vzbudil staro si Ilirijo
in jezik naš si dragi spoštoval.
Mesija zdel si se rojakom mojim.
Slovencem ljubo tvoje je ime;
Ljubljana sama se ponaša s tabo.

Napoleon.

Ti dete dobro si, Emilija!
Pač dobri tudi so rojaki tvoji.
Verjemi, da jim nisem hotel zla.
Povzdigniti sem hotel narod tvoj,
vzbuditi hotel sem ga iz mrtvila.
In če zasmeye se mi sreča spet,
zedinim ljudstvo tvoje z žezlom svojim
ter osvobodim ga in ga osrečim —
vse to na ljubo tebi, dete moje,
Slovenka sladka ti, Emilija!

Emilija.

Poljubim naj te za besede té,
junak veliki, moj Napoleon!

Napoleon.

Vem, vem. Poznam te. Ti me ne obsojaš ...
A pomni mi, Ilirka lepa moja:
Ko me sovražniki se iznebijo,
ko bo ujet, uklenjen hrabri lev,

ko me ne bo se več jim bati treba,
tedaj prilezejo iz lukenj svojih
junaki — in kaj slišala boš vse!
Da bil trinog sem, porekó hinavci,
da bil sem šiba božja narodom,
razbojnik, slavohlepnik nenasiten,
in poosebljen satan da sem bil . . .
O, ne verjemi, ljubica ti zlata,
obrekovalcem in grdilcem mojim!
Črnili bodo mojo čast zato,
ker brez moči slabiči so samí,
brez volje, energije in duhá.
V mehkužnosti otrpnili so svoji,
samí so brez moštvá, brez idealov,
brezsočne mevže, vešče brez krvi . . .
A jaz skovan iz trdega sem jekla,
po žilah mojih polje južna kri,
in v sebi čutim velikansko moč!
Ti ne verjameš mi, kako sem močen.
Z demoni vsemi ruvat bi se šel!
Človeštvu v prid sem hotel žrtvovati,
o ljubica, veliko svojo moč.
Usoda mi zastavila je pot . . .
Veruješ li v usodo, draga moja?
Veruj, veruj! Vsak človek jo imá,
in nihče ne uide ji na svetu.
Si videla že svetel meteor?
Kako visoko šine v nočni mir
in razžarí se, pade pa ugasne . . .

Pregnan, pregnan! Usoda to je moja . . .
A pride naj na mene karsibodi —
spomini nate bodo mi najslajši.
Ljubezen tvoja bo mi blaga luč,
ki svetila mi bo v pregnanstva mraku . . .
A kaj ti je, Emilija? Ti plačeš?
Ne plakaj, dokler te objemam, draga!
Ne plakaj! V čašah vino se iskrí.
Pij! Najin samo jeden še je hip,
poljubov zadnjih zadnji kratki hip.
Ljubila sva se in živela sva.
Dovolj je! Trčiva poslednjikrat!
Peneči čaši še do dna izpijva,
pa vrziva ji proč in ji razbijva!

Gamaliel.

Poslušajte me, Izraelci, bratje moji,
ki v Sionu vas dnes je božja zbrala pot,
da z nami vred po starodavni šegi svoji
praznujete častite pashe slavni god! . . .

«Govôri jim!» — ukazal meni je Jehova,
ki v sanjah mi prikazal bil se je sinoč . . .
«Govôri jim!» — to želja sveta je njegova . . .
Od njega govor moj oblast ima in moč.

Kako naj govorim? Kako naj raztolmačim,
kar čuti mi sedaj navdihnjeno srcé?
Jecljam. Pač bratom vam, oddaljenim, do-
mačim,
preveč preprosto usta moja govoré.

Molčati pa ne smem. Brez straha in trepeta,
možje rojaki, stopil sem pred vas!
Na dan beseda mora tajno razodeta,
objaviti vam dolžen višji sem ukaz.

O sveta pasha naša! Praznik ti veseli!
Še veste, kaj pomeni nam ta stari god?
Še veste, kaj v Egiptu dedje so trpeli?
Še veste, kdo jim kazal v Kanaan je pot?

Kako je brat pomagal takrat složno bratu,
ko stiskal v sponah jih je Farao-trinog!
Kako so družno dvignili se v bran vsi hkratu,
ko poslal Mozesa vodnika jim je Bog!

A danes — kje ste Izraelci slavni, močni?
Ne! Judovskega naroda več ni, več ni!
Kjer narod bil poprej edini je, mogočni,
sovražne tabore pred sabo vidim tri . . .

Poslušajte me, vi očetje farizeji,
pismarji in pa višji svečeniki vi!
Poslušajte me, saduceji in eseji,
vi starejšine ljudstva in vodniki vi!

Vi farizeji — v prvem taboru stojite,
vi, ki popili božjo vso ste učenost,
vi, ki skrivnosti rajske vse so vam odkrite . . .
Mi grešniki smo — vi popolnost in svetost!

Vi v jarem svoj um ljudski ste vklenili,
in slave lačni ste in žejni ste časti . . .
Preroke križali ste že in jih morili,
rok vaših še drži se njih pravična kri . . .

In v drugem taboru ste bratje saduceji!
Svobodo, luč oznanja prapor beli vaš;
resnice služite veliki vi ideji,
preganjate sleparstvo, zmoto, hlimbo, laž.

In hrabro idealom svojim vi udani
bojujete se za visoki smoter svoj . . .
A ljudstvo ne umeje vas, stoji ob strani
in ravnodušno gleda vaš duševni boj . . .

In tabor vaš, eseji — tabor to je tretji.
Vi v dušo svojo ste zamaknjeni ljudjé;
vi ne živite več na našem ničnem sveti,
zla, greha izogiblje vaše se srcé.

Odkritosrčni bratje ste in ste strpljivi,
in zoprn vam okrinkani je farizej;
in miroljubni, skromni ste in ste spravljivi,
in tuj vam vsak je bojeviti saducej . . .

In ostre švigajo puščice in strupéne
iz tabora pa v tabor večno semintja;
in vsaka v srce kako bratovsko zadene;
za borcem pada borec krvaveč na tla.

Ah, v črtu in sovraštvu ste okosteneli,
spor, zdražba in prepir so vaš vsakdanji kruh . . .
Kdaj stopite pred svet z velikimi vi deli?
In kje edinosti je, sloge dobri duh?

Ne potrebuje složnih več sinov nam domovina?
Ne potrebuje več vzajemnih naših rok?
Kaj čas izbrisal čisto vam je iz spomina,
kako za grehe nas že kaznoval je Bog?

Ne pomnite egiptovskega več trpljenja?
Pozabljen sužnosti je babilonske čas?
Ah, kaj vse to! Vse to ni niti bleda tenja,
kar pride v dneh prihodnjih temnih še na nas!

Ne vidite li še opasnosti strašeče,
ki tam izza gorâ nas gleda, nam pretí?
Ne vidite korakajoče k nam nesreče?
Ne slišite, kaj onkraj se zidovja tam godí?

Jaz vidim jo pošast veliko, tisočoko . . .
Že bliža se Jeruzalemu črna tam . . .
In vidim — oboroženo že dviga roko,
da nam poruši Sion in naš sveti hram.

In vidim čile rimske legije neštete . . .
Obkolile so nas od vseh strani okrog . . .
In slišim, kak kričijo plena željne čete . . .
In slišim hrum in krik in slišim bojni rog.

In gledam klanje in sovražnih trum divjanje . . .
In konec je . . . In vse je padlo v sip in
prah . . .

Po vsem telesu čutim hladno drgetanje,
in dušo mojo smrtni že spreleta strah . . .

Nič, nič! Saj vse ni nič! . . . Jaz tu stojim
v puščavi . . .

Glas moj vpijoč zamrl je v njej. Odjeka ni . . .
Zaman sem klical vas. Ne blizu, ne v daljavi,
ki slušal bi me bil, nikjer človeka ni! . . .

Pozabite, kar nori je govoril stavec!
In mislite sami pri sebi si takó:
«Prevečkrat nagnil mož je danes spet ko-
zavec!» —
pa mi razidite z lahkotnoj se vestjó!

Pred sodnikom.

I, kaj bi vam veliko govorila!
Saj milosti ne bodem vas prosila.

Obesite me! Samo to želim,
gospod sodnik! Naj skoro dotrpiš!

Kakó je bilo? .. V glavi se vrtí mi ...
Možgani vro in kri se ledení mi ...

Zakaj si zmešal pamet mi, o Bog?
Zakaj si, satan, zvabil v svoj me krog? ...

Prišel je v krčmo k meni bil sinoči,
in prenočiti htel je tujec v koči ...

Naročil je večerje, jedel, pil ...
Govoril malo je, tabak kadil ...

Ko plačal je, denarnico odpiral,
skrivnostno name gost se je oziral ...

Ah, imel je cekinov polno pest ...
In vrag tedaj mi je zadavil vest ...

Gospod sodník, uboga jaz sem žena,
napol udova, reva zapuščena.

V Ameriki moj mož Andrej živi.
Glasú o njem že dvajset let več ni . . .

Že dvajset let o njem več nisem čula.
Gotovo ga lopata je zasula . . .

Gost moj ima cekinov polno pest . . .
Sam satan mi preslepil bil je vest . . .

Stojí pred njim tam vina polna kupa.
Jaz na skrivaj mu vsujem vanjo strupa . . .

Zakaj si zmešal pamet mi, o Bog?
Zakaj si, satan zvalil v svoj me krog?

Izpil je, pa ni dolgo več govoril . . .
In danes zjutraj strup ga je umoril . . .

Umira, vzdihne: «Jaz sem tvoj Andrej!
Zakaj povedal nisem ti poprej?!

«Pritájil sem se samo, te poslušal;
poslušal, gledal sem te in izkušal . . .»

Obesite me! Samo to želim,
gospod sodník! Naj skoro dotrúpim!

Zrinski in Frankopan.

(30. aprila 1671.)

«Krvavo se svita skoz lino nov dan . . .
Hej, spavaš še, dragi ti moj Frankopan?»

«Kako pač bi spaval? Že minul je mrak . . .
Ah, kakšen se sanjal mi san je sladak!

«O Zrinski! Kako je bil krasen san moj!
Kako je bil velik! . . . Končan je bil boj . . .

«Končana je bitev . . . Topóv grom molčí . . .
A najin sovražnik na tleh tam leží . . .

«Hrvati zdaj niso več tolpa robóv.
Otela sva midva jih sužnjih okóv . . .

«Očina je rešena tujih verig . . .
In zmage pòvsod ti razlega se krik.

«O sveta svoboda! Tvoj božji obraz
zagledal sem vendar naposled še jaz . . .

«Junaku, ki suče meč s hrabroj rokój,
obraz, ti svoboda, pokažeš mu svoj . . .»

«Svoboda, svoboda! Da, moj Frankopan!
Prekrasen se sanjal nocoj ti je san!

«O sanjaj, o sanjaj, pobratim! Saj veš:
le v sanjah svobodo še gledati smeš . . .

«Kdaj ôdpre se nama, kdaj ječe té dver?
Jaz nádeje več je ne vidim nikjer . . .

«O meč, o moj meč, ti junaški moj meč!
Ne bom res nikoli v boj nosil te več?» . . .

««O ne obupavaj, moj Zrinski, nikar!
Ni zadnji ugasnil še nadeje žar!

««In dokler Bog večni nad nama bedí,
po žilah pa nama pretaka se kri,

««ne kloniva duhom! Pokoncu glavó! . . .
Čuj, zunaj pred vrati — kak hrum je tam to?

««Rožljajo že ključi . . . Ah, vhod je odprt . . .
Svoboda li bliža se zdaj, ali smrt? . . .»

«Sodniki so najini, brate! . . . Gorjé! —
In čela nabirajo v resne gubé . . .»

«««Bog z vama, o viteza! . . . Velik je greh,
greh vajin v nedavno minulih dneh . . .

«««Izdati cesarja — največji zločin!
Kako naj kaznuje nezvesti se sin?

«««In vprašali vse smo učene možé.
In bélili vsi so si modre glavé.

««« In leto in dan tam študirali so,
in bukve debele prebirali so . . .

«««In smrt na grmadi — bil njihov je sklep,
po dolgem premišljanju tehten ukrep.

«««Ne bojta se, viteza, dnešnjega dne!
Usmiljeno cesar ima še srcé.

«««Srcé svoje zlato je vama odkril.
On vaju je, čujta, — pomilostíl!

«««Ne bosta gorela! . . . Ne bojta se več!
Le glavi odrobi dnes vama meč . . .

«««Poprej pa še vsakemu desno rokó
odseka krvník vama . . . Tó, samo tó! . . .»»»

Buddha in Sariputta.

«Sejm je danes, mojster Buddha,
sejm živahen v Uruveli!
Kak kričijo prodajalci!
Pojdiva iz mesta rajša!
Nihče te ne bo poslušal,
če jim začneš govoriti
o modrosti svoji novi.»

«Sediva na prag pagode,
v senci njeni si počijva!
Saj za drugo rabo itak
niso templji ti brahmanski! . . .
Sejm je! Ali, Sariputta,
drugega ne vidiš tukaj?»»

«Ne, ničesar, mojster Buddha,
drugega ne vidim, nego
množico pred sabo pestro,
tisočglavo, nepokojno!»

««Vidiš, dragi Sariputta,
to je svet, to je samsara!
To je svet, to je življenje,
ki iz jedne ure v drugo
se poraja in spreminja.

Niti hip ne vidiš slike
 ravno iste več pred sabo.
 In kam, misliš, moj učenec,
 tak mudí se na bazarju
 tem ljudem na kraje razne?
 Vse tak teka in se žuri!
 Znoj jim lije s čela. Komaj
 izogiblje v tej se dirki
 pešec pešcu. In jahači
 na velblodih in na slonih
 vsi hitijo tudi nekam . . .
 To ljubezen do življenja,
 hrepenenje je po sreči.
 In, moj ljubi Sariputta,
 tó razlika je velika
 med sejmarji in med nama:
 Midva v senci tu pagode
 zdaj poznavata smoter skupni,
 cilj skrivnostni sejmu temu,
 a poznavata tudi smoter,
 za katerim hrepení naj
 modrijan — to je nirvana!
 A samí vsi ti-le pešci
 in jahači, mar vedó kaj,
 kam jih tira stroga karma? » »

Amazonke.

«Smrt vsem moškim! — velim vam še
enkrat,
za slovó vam to pravim nocoj,
predno hčerke predrage ve moje
na krvavi odidete boj.

«Amazonka sem stara. Poznam ga,
izza mladih poznam ga jaz let
ta predrzni, lokavi, hinavski
in prekanjeni moški ta svet!

«Gospodarji so moški — mé sužnje!
Oh, podjarmili čisto so nas!
Ves svet v moški vzdihuje oblasti,
tudi dom naš, naš slavni Kavkaz!

«Kdo zakrivil to robstvo je naše?
Nismo krive li ženske samé?
I, zakaj pa prenašamo jarem
tisoč let do današnjega dné?!

«V boj, devojke, za žensko svobodo!
Kadar mine pa leto in dan,
se povrnite k materi svoji . . .
Boj bo sveti že pač dokončan.

«Pa mi pravile boste po vrsti,
kod vas vodil junaški je boj,
in pa koliko moških katera
mi pobila je s svojoj rokój . . .

«Ko pa gledam vas, hčerke vé moje,
črn oblak mi nad dušoj visi . . .
Ah, bojim se za vas, res, bojim se . . .
Preveč lepe ste, žal, mi vse tri . . .

«Ne zaljubite mi se v trinoge!
Oh, ljubezen je moška le past,
da še v hujšo vas vklenejo sužnost
in ujamejo v svojo oblast . . .

«Zdaj prisezite večno sovraštvo
in vsem moškim prisezite črt,
brezobzirno prisezite borbo,
zatiralcem prisezite smrt!» . . .

Plava mesec po jasnem azurju,
mimo koč pa Terek šumi.
In na pragu tam materi svoji
Amazonke prisegajo tri.

In prisega hči prva, Tamara:
«Ne povrnem domov se poprej,
dokler tam na bojiščih krvavih
ne dobim si podednih trofėj!

«O, ti majka, kako jih sovražim
vse té moške, kako jih črtím!
Dušo mojo že žeja po krvi . . .
Rada, rada na boj odhitim.»

In prisega hči Cira, rotí se:
«Zdaj izpolni se skoro moj san!
Predno leto preteče, poslednji
bode moški premagan, zaklan!

«To jih bomo podile, lovile
té bradate, brezsrčne stvarí!
O, to bomo po gorah dolinah
me prelivale moško tam kri!»

In prisega ji hči Samdzimara:
«Kaj besede! Dejanje veljá!
Bodeš videla, zlata ti majka,
kaj vse hčerka najmlajša ti zna!

«Predno leto se enkrat zasučé,
ti boš čudesa čula o nas!
Za svobodo boj krasni, boj sveti!
Veselim se te davno že jaz! . . .»

In poljubile mater so staro
Amazonke na usta vse tri.
In odišle so z loki in meči
v boj krvavi sred tihe noči . . .

Samo mesec na sinjem azurju
spremljevalec pogumnih je dev ;
samo Terek šumí jim pozdrave
in pa bojni svoj peva jim spev.

A na pragu posedala starka
dan na dan je, gledaje tja v svet,
če po cesti tam beli prihaja
že odkod pač nje troje deklet.

Pomladil se je mesec dvanajstkrat,
tička bela v aúl priletí.
Ni to tička, to pismo je drobno,
ki ga pisala prva je hči :

«Majka draga!» — ji piše Tamara —
«dokončala sem z moškimi boj!
In zadeta sem, ranjena v srce ;
ranil, oh, me sovražnik je moj.

«Lep mladenič je, raven ko palma.
Ti ne veš, kako rad me imá!
Jaz ga ljubim z vsem srcem gorečim ...
O, kak srečna sva tukaj obá!»

Oddehnila si komaj je starka —
tička druga pred prag priletí.
Ni to tička, to pismo je belo,
ki pošilja ga druga ji hči.

«Majka zlata!» — ji piše hči Cira —
«odložila sem ostri svoj meč!
Odložila sem tul in lok prožni;
ne preganjam jaz moških nič več.

«Krasne brke ima ti moj ženin,
ognjevitih očij ima par . . .
Strastno ljubim ga. Jutri pa stopim
ž njim k poroki pred sveti oltar!»

Oddehnila si komaj je starka —
tička tretja v aúl priletí.
Ni to tička, to pismo je belo,
ki pošilja ga tretja ji hči.

Piše hči Samdzimara: «O mati!
V srcu mojem ugasnil je črt!
A odkar živim z ljubljencem svojim,
svet bojišče ni — rajski je vrt!

«Šla bi sama ti pravit o sreči,
ki mi cvete zdaj takraj planin.
Ne utegnem, žal! . . . Zibati moram . . .
Lep ko angelček ti je moj sin!»

««Izdajalke!»» — zavpila je starka —
««Amazonke premotil je vrag!»»
Onemela je, vsa pobledela
pa se zgrudila mrtva na prag.

Ljubica.

Kako sem ga ljubila, o ti moj Bog!
Več bil mi je nego ves zemeljski krog.

Bil solnce je moje. Le v njega vse dni
upirala željne sem svoje oči.

Malik je bil moj. Na njegov sem oltar
polagala sebe kot žgalni svoj dar.

In vse žrtvovala mu, svojo vso last
telo sem in dušo in žensko sem čast!

A on — neusmiljen me pahnil je v kraj . . .
Zavržena sem, zapuščena sedaj . . .

Kam grem? Ah, kam vabiš ti pozna me noč?
Objela me tvoja demonska je moč.

Pogasite luči! Odeni me mrak!
Pred pragom njegovim obstoj mi korak!

Pod oknom njegovim . . . Nemara zdaj baš
pri sebi že ljubico drugo imaš . . .

Naj préveč te moj ne prestraši zdaj strel! . . .
In srce ji svinec je smrtni zadel.

Aloa cvete.

Aloa, Aloa! Ali res spet
cvete skrivnostni tvoj, čudesni cvet?
Klije na dan ti iz srčne globine
pa se popenja do solnčne višine!

Hej, kak ponosno to v zraku stoji,
više in više stremí, hrepení!
Luči, življenja se hoče navžiti,
vlage nebeške želí se napiti.

Bujno leskeče pri listu se list,
nežno poslikal jih božji je kist . . .
Dražest vse bistvo ti nežno ovija,
sama iz tebe diši poezija . . .

Sto let! . . . Oh, Aloa, dolgo je to!
Sto let krotiti vsa čuvstva tako!
Sto let v brezradostnem samstvu med-
leti . . .
Mogla si li brez ljubezni živeti?

Nememu zdaj koprnenju je kraj,
zlata svoboda ti cvete sedaj . . .
Želje sto let zadržavane vroče
šinile zdaj so na dan ti — cvetoče!

Aloa, Aloa, zdaj triumfuj!
Krasna nevesta, sedaj se raduj!
Ura je sreče ti prišla vesela,
venec poročni na glavo ti dela!

To je tvoj véliki svatbeni dan,
tvoj se oživel stoletni je san . . .
Solnce, tvoj ženin, pošilja pozdrave
in te poljublja z neskočne višave.

Solnce te ljubi — oh, kólika slast!
Kólika dviga pač k njemu te strast!
Više in više k izviru življenja,
k svojemu vzoru se duša ti vzpenja . . .

Aloa, Aloa! . . . Vsakih sto let
samo po enkrat zdaj cvete tvoj cvet . . .
Nekdaj pa vsako si leto cvetela . . .
Kam pač ta doba je srečna odpela?

Kje je ta bajni, ta blaženi čas,
ko te obseval ves čar je in kras?
Bila najlepša si gozdna cvetlica,
bila med rožami ti si kraljica . . .

Kdor tvoj zagledal kdaj kras je in čar,
drugih cvetlic več ni bilo mu mar;
tebe le gledat je vsak dan zahajal,
s tvojoj krasotoj oči si napajal.

In kdor okusil tvoj duh je kedaj,
bil je zamaknjen v nadzemeljski raj;
nič več ni maral za druge dišave,
k tebi ga vlekel je duh iz daljave . . .

Pa se zaklel ves cvetlični je svet,
Aloa, Aloa, zoper tvoj cvet ;
rože zavezo so sveto sklenile
in iz zavisti se vse zarotile.

In iz vrtov so, lesov in poljan,
tožile cvetke Bogú noč in dan ;
noč in dan z listki so cvetke šumele,
noč in dan prošnje iz čaš jim puhtele :

«Bog, ti naš stvarnik, naš večni vrtnar,
ali že nič več mé nismo ti mar?
Vse nas prezira in nas zaničuje —
Aloo sámó ves svet občuduje !

«Oh, vso krasoto ti dal si le njej,
njena prelest in njen čar sta brez mej . . .
Reve smo vse zapuščene cvetlice,
kadar razcvete se Aloí lice !

«Niti metulj od nobene strani
ne priletí k nam noben več v té dni ;
v čašah se naših noben več ne ziblje,
kril pestrobojnih nad nami ne giblje.

«Sram nas je, ah! Pač gorjé nam, gorjé!
• Nam od sramote že vene srcé . . .
Nam zraven Aloe ni več živeti . . .
Ah, od ponižanja nam je umreti!»

Slišal je Bog ta šepet in ta vzdih,
stok iz cvetličnih čaš tajen in tih . . .
Pa se usmilil zavidnih je rožic,
gizdavih in ljubosumnih ubožic . . .

«Posihdob Aloa vsakih sto let
samo po enkrat pokaži svoj cvet! . . .»
Čule glas božji ta vse so cvetlice —
Aloi bedni stearnilo se lice . . .

Aloa, Aloa! . . . Vsakih sto let
samo po enkrat rodi se tvoj cvet;
samo po enkrat k izviru življenja,
k solncu se, ljubljencu, duša ti vzpenja . . .

Poslednja noč.

Še en poljub mi sladek daj —
in zbogom, dekle, vekomaj!

Nocojšnjo noč, poslednjo noč
od tebe moram daleč proč!

Le mesec bo tovariš moj,
in zvezd na nebu bledih roj

mi svetil bo na temno pot,
ko pojdem samcat sam odtod . . .

Saj davno vem, saj dobro vem,
da jaz te ljubiti ne smem . . .

Poslednjič v črne ti oči
pogled se moj naj potopí!

V to hladno noč, skoz sneg in led
od tebe moram v tuji svet . . .

Še en poljub! . . . Rokó podaj! . . .
Ne bo me nikdar več nazaj!

Carmen.

Doña Carmen, doña Carmen,
črnooka, črnolasa!
Glej, nocoj pa sem ti prišel
pod balkon o polnoči!

Naglo kakor še nikoli
hitel k tebi sem črez gôre
in doline in prepade . . .
Nesel me je sam vihar.

Ah, ta temna pot brezkončna,
to je bila sama večnost!
Zdaj dospel sem zopet k luči —
in ta luč je tvoj obraz! . . .

Pomniš staro še legendo?
Pravil nama jo menih je
za Sevilloj v senci lip, e,
kjer šumí Guadalkvivir.

Kdor na svetu tukaj ljubi,
kdor nedolžno ljubi devo,
a se ji ne razodene,
predno smrt ga pokosí:

tá mirú ne najde v grobu.
Srce njemu ne umrje;
živo bije mu pod zemljoj
v mrtvih prsih noč in dan.

In pokoja prej ne najde,
dokler se ne razodene
ljubici, da jo je ljubil,
ko je živi gledal svet.

Ljubil sem te, doña Carmen,
ljubil sem in še te ljubim . . .
Razodel pa se ti nisem,
ker ti reči nisem smel . . .

In ker ljubil sem te, Carmen,
šel sem zate v boj krvavi . . .
Jaz sem mrtev — tí si živa . . .
Vrni spet mi pókoj moj!

Ciganka.

O, ti črna ciganka Marija!
Kake čudne imaš ti oči,
da pozabiti več jih ne morem,
da od njih zdaj srcé me boli!

«Prerokujem naj srečo še tebi!» —
rekla si, mi pogledala dlan,
pa si čitala mojo usodo:
tek življenja moj bil ti je znan . . .

Nisem tvoje poslušal prerokbe,
le v oči sem ti gledal tačas,
tvoje črne lasé le sem gledal
pa tvoj blede, otožni obraz.

In tako sem bil v temne oči ti
neprevidno se ves potopil,
da začarala ti si me ž njimi,
da sem úroke revež dobil!

Črnolesa ciganka Marija!
Vidiš, tvoje so krive oči,
da pozabiti več te ne morem,
da po tebi srcé me boli . . .

Poslednja deputacija.

(1902.)

V westminsterski prastari katedrali
utihnil orgel je slavnostni spev;
zamrl pod svodom gotiškim visokim
korála je poslednjega odmev . . .

In on sedí na zlatem tam prestolu
in krona zlata glavo mu krasí . . .
In plemičev ponosnih v plaščih dragih,
ministrov roj ob strani mu stojí . . .

In že se bližajo mu odposlanstva.
Poklanja mu Britanija se vsa . . .
Za trumoj truma ga pozdravlja danes . . .
Iz vsega prihiteli so svetá.

Poklanja se mu sudanski zamorec,
arabski šejh, zdaj tam Američan . . .
Zdaj maharadža indski, zdaj Avstralec,
in zdaj malajski pestri otočan . . .

In on sedi pred njimi na prestolu.
Zbran okrog njega je sijajni dvor . . .
In on drží v desnici žezlo zlato,
na njem iskrí se demant kohinor . . .

Sedí pred njimi v veličanstvu svojem,
s prestola kima milostno jim dol
in deputacijam smehlja se zadovoljno . . .
In množica narašča bolj in bolj

ko oceana sinjega valovi,
ki bližajo obali se peneč,
kadar jih goni plime moč skrivnostna,
za drugim drug vrsteč se in šumeč . . .

Končano vse? Vsi prišli so na vrsto?
Še ne! Glej, skoz velika vrata tam
prihaja deputacija poslednja . . .
«Odkod?» — šepeče ves si božji hram.

«Kdo pač so odposlanci zakesneli?»
Umiče vse se jim na vsako plat . . .
A deputacija neznana bliža
prestolu kraljevemu se od vrat.

Korakajo počasi ko duhovi . . .
V rjuhe so ogrnjene kosti . . .
Mrtvaške glave nosijo na ramah,
pod čeli so ugasle jim oči . . .

In gnetejo se k tronu tí strahovi . . .
Čimdalje več in več jih je — nebroj . . .
Vso cerkev napolnjuje že veliko
prikaznij mrtvih bledih čudni roj . . .

«I mi smo prišli, poklonit se tebi
iz južne Afrike, iz daljnih dalj . . .
Oprosti! Skoro smo ga zamudili
tvoj slavni dan, naš zmagoviti kralj!

«Naš kralj . . . Brez kralja domovino svojo
imeli smo svobodni Buri mi . . .
Za zemljo svojo smo se bojevali,
prelili zanjo svojo srčno kri . . .

«Ti vzal si nam to zemljo, vzal svobodo!
Zdaj sužnji tvoji smo . . . Ná dar naš tá!
Prinesli smo ti démantov iskročih,
prinesli smo ti našega zlatá!

«Le vzemi, vzemi to zlató si naše!
Iz njega krono si ogromno skuj,
jo z našimi si demanti okraši
pa triumfuj nad nami, gospoduj! . . .»

In z belimi, koščenimi rokami
polagajo zaklade mu pred stol . . .
Brez sape gleda kralj strahove grozne,
gnetoče se krog njega bolj in bolj . . .

Kako se klanjajo mu tí mrličí,
kakó kostí jim vse klepečejo!
A njemu hladen znoj že kaplje s čela
in živci vsi mu že drgečejo . . .

Čimdalje več prinašajo zakladov ...
Reže lobanje se mrtvaške vanj ...
A tam zatrobijo fanfare glasne —
in kralj predrami se iz nočnih sanj ...

Tamara in Kaspij.

«Jaz sem silna carica Tamara!
Na gruzinskem prestolu sedim,
na prestolu prastarem in slavnem,
in nikogar se jaz ne bojím!

«Od snežnikov kavkaških visokih
do damaških pekočih poljan,
od Derbenta do Črnega morja
ves ta svet sedaj meni je vdan!

«Kje obsevaš, o solnce vsevidno,
na vsej zemlji krasnejši ti kraj?
Kje pač carstvo si videlo lepše,
nego Gruzije moje je raj!

«Kamorkoli se ozrem — vse moje,
žezla mojega to je vse last!
Domačini in tujci sosedi
vsi spoštujejo mojo oblast! . . . »

««A jaz ne, o carica Tamara!
Ne priznavam jaz tvoje moči,
in pred kronoj ne klanjam se tvojoj! . . .
Ne, ne! Kaspij se te ne bojí!»»

«Kdo si, smelec, ti Kaspij neznani!? ...»

«Kdo sem jaz? ... Ne poznaš me? ...»

Haha!

Jaz sem Kaspij, tvoj sosed svobodni!
Car pomorskega jaz sem svetá!

• «Lepa si, o carica Tamara?
Ti lepote, prê, ženske si cvet;
tak opeva te v odah umetnih
Ru staveli, tvoj dvorni poet ...»

• «Lepa si, ali jaz sem še lepši!
Ah, da vidiš, soseda, moj čar,
kadar solnce večerno razliva
po obličju mi zlati svoj žar!

• «Ne nagledaš se me, ne nagledaš!
Ti zaljubiš se vame takoj,
ko prikazal v vsej svoji krasoti
jaz bi prvič se kdaj pred teboj!

• «In bogata si, praviš, bogata?
Bogatejši pa jaz sem, o da!
Če želiš, kar na breg ti namečem
cele kupe zakladov iz dna!

• «Hočeš rib najokusnejših? Reci!
Brez števila ti jaz jih imam.
Hočeš biserov svetlih, draguljev?
Tudi zlatega peska ti dam!

«In mogočna si? Kaj je moč tvoja!
Večja moč je še mojih valov,
ko borim se z viharjem, z nevihtoj
in divjam od bregov do bregov.

«Ne priznavam jaz tebe, Tamara!
Ne udam, ne udam se nikdar!
Neodvisen, svoboden ostanem,
v svojem carstvu sam svoj gospodar!»

To povedal Tamari je Kaspij.
Vest po vetru ji pošlal je to.
In razljutila se je carica
in razkačila se je zeló:

«Ta predrznež, ta Kaspij ošabni!
Hej, junaki gruzinski, naprej!
Kaznovat, pokorit mi ga spejte!
Moj podložnik bo prej ali slej!»

In zabliskali so se kinžali
in prikazal se sulic je les;
in zahrskali konji so iskri,
in odplesali v bojni so ples . . .

Od Tiflísa do Kaspija morja
oborožencev vse mrgolí;
bojevite odmevajo pesmi,
pod armadami zemlja bobní.

In prestraši se Kaspij ponosni,
ko zagleda vojakov nebroj;
do globin se vznemiri, razburi
in ne upa se planiti v boj.

Premetava se, valja in ziblje,
od bregov do bregov se peneč,
in pa milosti prosi Tamaro
velikan vzdihujoč in bučeč:

«Hočeš rib, o carica mogočna?
Najokusnejših jaz jih imam.
Hočeš biserov svetlih, draguljev?
Tudi zlatega peska ti dam!

«Vse ti dam, o carica prekrasna,
časarkoli želí ti srcé!
Samo pusti svobodo mi zlato!
Kak bi mogel živeti brez nje!

«Brez svobode umrjem, usahnem,
posuším se, do tal izhlapím!
O, ne jemlji svobode mi drage!
Vse, kar hočeš, zato ti storim!»

Prosi milosti Kaspij Tamaro,
v črno noč vzdihujoč in tuleč;
premetava se, valja in ziblje,
od bregov do bregov se peneč . . .

«Dobro!» — reče carica Tamara —
«Zlato svojo svobodo imej!
A za milost razsveti temino,
noč razsveti pri priči mi tej!

«In jaz hočem, da z vodoj gorečoj
ti razsvetiš nocojšnjo mi noč!
To pogoj je moj, Kaspij ponosni!
Čudotvorno pokaži zdaj moč!»

Premetava se Kaspij in péni.
Hud mu daje carica pogoj.
Od bregov do bregov se zaganja,
in najrajši bi planil ž njoj v boj . . .

A Tamara se Kaspiju smeje,
na obali njegovi stoji;
veselijo jo muke velike,
ki jih morje zbok nje zdaj trpi.

In hrumijo valovi peneči
butajoč ob rtove pečin . . .
Zabuči od veselja zdaj Kaspij
ko zaukal bi bil iz globin.

Kaj je to? Sred ostroga na bregu
brizgnil vode je curek iz tal,
švignil više in više — in čudo! —
ob kurišču se stražniškem vžgal!

Kakor dan razsvetljuje noč temno,
ves obseva Tamarin ostrog
krasno Kaspija čudo goreče,
plameneči njegov naftoskok!

Kinžal.

In sedaj si v mojih rokah,
gizdalin ti moj gruzinski,
s srebrom, z zlatom okovani!
Svetiš se in se leskečeš,
ali vendar si moj suženj,
saj sem kupil te za sebe,
ti ponosni moj kinžal!
Smiliš se mi, ko te gledam.
Jeli, to so bili časi,
slavni časi, lepi dnevi,
ko te je še opasoval
tvoj gospod tam na Kavkazu
in ponašal se je s tabo,
ki si branil ga v vseh bojih
ko tovariš hraber, zvest . . .
Vse minulo! . . . Ne povrne
več se doba tá junaška!
Tih in miren in pohleven
tukaj visel boš na steni
pred menoj in samo dičil
sobo skromno mi poslej!

* * *

Ej, majdan ti pestri, živi!
Kdo v Tiflisu ne pozna te?
Kdo ni videl ulic tvojih
tesnih, prašnih in pa hrupnih!
Na majdanu drug za drugim
tam vrstí se bogat, pisan
pri bazarju mi bazar.

Po majdanu krika polnem
sem postopal tisto jutro
brez namena in brez cilja.
Sredi gneče prodajalcev
in voznikov in jahačev,
oslov, konj in dromedarov
šetal sem po trgu sam.
Kar ustavi se mi noga
pred kamnitim, nizkim pragom,
in oči mi obvisijo
na izložnem mótnem oknu,
za katerim je prodajal
siv starinar robo svojo:
stare puške, samokrese,
meče, sablje damaščanke.
Stopim v čudni ta brlog . . .

Kaj ti dam za meč tam tisti?
vprašam starca ravnodušno
in pokažem tja na steno,
kjer si visel, ves oprашen,
ti prekrasni moj kinžal!

«Malost, vaše blagorodje!
Slepa cena — rubljev sto!»

Že prestopam prag. Odhajam.
On za mano . . . «Kaj pa daste?
Petdeset? . . .» A jaz sem zunaj.
On za mano po copatah . . .
«Dvajset, vaše blagorodje!
Ne kopejke manj!» . . . Obstanem.
Vstopim spet in ogledujem
svoj kinžal na črni steni.
Ogledujem in vrtim ga
v rokah in ga občudujem:
Ostro kakor sama britev
mu rezilo je jekleno.
Tá ročaj pa tá nožníca!
Umotvor! Glej, rože zlate
in vinjete je srebrne
ukovala roka spretna
po kovini za okrasbo.
Fino delo orientalsko . . .
Dobro! Moj je tá kinžal!

«Všeč vam bil tá meč je krasni?
Saj sem vedel, saj sem vedel!» —
se smehlja mi zviti starec
in s tresočoj rokoj spravlja
dva cekina moja žolta
v svoj mošnjiček — «Precenó pač

vam prodal sem to bodalo!
Slavno to vam je orožje!
Naj povem o njem vam bajko,
pripovedko kratkočasno?
Mična, vaše blagorodje,
zanimiva je povest!» ...

Sedel je na stolec nizek,
dve sesvaljkal papiroski:
meni eno, sebi eno;
praviti mi je začel:

«Torej, stvar je bila táka!
Silno, blazno jo je ljubil
knez Šanidze svojo Nino.
Pri Armenki neki stari
ji najel je stanovanje
dragoceno in razkošno.
Dan na dan je k njej zahajal.
Bog vé, kje jo bil je našel,
v kateri vasi tam na kmetih!
Bila prava je sirota,
mlada, ah, še skoro dete —
toda krasna! Belolica,
črnooka, črnolasa!
Zapeljala bi svetnika
samega, pri moji veri,
vražje tako-le deklè!»

In sesvaljkal cigareto
si je novo, jo zapalil
pljunil v stran in si odkašljaj,
pa polglasno spet začel:

«Torej, k lepi Nini svoji
je zahajal knez Šanidze.
Vsakikrat za pasom svojim
tá kinžal je nosil s sabo . . .
Tisti dan pa — ne pozabim
jaz nikoli dneva tega! —
pride k meni knez preplašen.
Že z očetom sem njegovim
znan bil dobro tiste čase,
ko Šamíl je bojeval se
v gorah svojih nepristopnih
za svobodo proti Rusom . . .
Pride k meni bled, ves zmešan
knez Šanidze pa mi reče:
«Vzemi hitro tó orožje!
Daj mi zanje, kar ti drago,
samo vzemi ga od mene,
da ne vidim ga pri sebi!
In prodaj ga tujcu, starec,
čim hitreje pač le moreš!»
In odpasal ga je naglo
pa mi vrgel ga na mizo
knez tá svetli svoj kinžal . . .

In govoril je ko v sanjah,
sam pri sebi je govoril:
«To je strašno, to je strašno,
kak jo ljubim to mladenko!
Še sedaj jo ljubim, ko je
mrtva! Ravno zdajle
sem prebodel Nini srce
s tem-le mečem, veš, prijatelj!
Varala me je za hrbtom
kača krasna, zapeljiva . . .
Daj denar mi!» . . .

In odštel sem

par cekinov mu na dlani.
In ves zmočen von je planil
knez na cesto izpred mene.
In še tisto noč zapivši
ves denar, se je ustrelil
iz ljubezni, iz obupa
moj nesrečni, dobri knez! . . .

Dvajset rubljev — ni li vreden?
Vzemite ga hitro s sabo,
da ne vidim več ga tukaj,
da spominov neveselih
vzbujal mi ne bo po dnevi
in ne plašil me in motil
v sanjah težkih vsako noč!»

* * *

In sedaj si ti moj suženj,
krasen suženj, ki mi dičiš
tiho, skromno bivališče,
ti gruzinski moj kinžal!
Kadarkoli pa pogledam
te pred sabo, oživijo
v duši moji prošli dnevi.
Glej, Kavkaz se dviga v dalji
in dežele vidim vztočne.
Gledam, sanjam . . . In že stopam
po tifiških ulicah.
Po majdanu se sprehajam.
In starinar, skopi starec,
puši svojo cigareto
v prodajalni svoji tesni
pa povest mi pravi svojo
ter mežika vmes z očmi . . .
A v razkošnem budoarju,
tam na mehki otomani
vznak leži mi mrtva Nina
v srajci tenki, snežnobeli
in obšiti s čipkami.
Glava bleda ji počiva
na blazini perški pestri,
po kateri cvetke zlate
vijejo se v arabeskah.
Kiti črni ko dve kači
ji visita z drobne glave,
in na vsako stran sta roki

beli, polni omahnili.
A oči so se zaprle . . .
Škoda! Rad bi bil jih videl!
Usta mala pa je pustil
polodprta vzdih poslednji.
Izmed ustnic ji leskeče
biserjev se, zób niz krasen . . .
Kdo razgalil ji je prsi?
Pod brstečoj levoj grudjo,
ah, tam zeva drobna rana,
in iz nje za kapljoj kaplja
kri rudeča ji curljá . . .

Ali se ti nič ne smili
žrtev mlada tvoja krasna?
Kaj si storil, kaj si storil,
kruti, hladni moj kinžal!

Amerikanci.

... «Sinoči se je odpeljalo
z ljubljanskih kolodvorov
v Ameriko zopet okoli sto
oseb» ...

Časniška notica.

Poslednji žvižg — in vlak se že pomiče,
čimdalje bolj divjá v božično mrzlo noč ...
Tam spredaj stroj sopiha, hrska, puha,
ko gnala bi po tiru ga demonska moč.

Beží, letí ... Ušel li rad bi mrazu
ledenemu, ki brije preko polj nocój?
Al kósati se hočeš, vlak, z viharjem,
kdo izmed vaju preje cilj doseže svoj?

Skopó brlí svetiljka iznad stropa
in razsvetljuje tretji razred ko v zasmeh,
obseva skozi dim tabakov gosti
ko skozi meglo pasažirje po klopéh.

Natlačen voz do zadnjega je kota.
Med moškimi več žensk in dece, pisan roj ...
Nekteri dremljejo, nekteri spijo,
polglasno drugi tam kramljajo med seboj.

In vrata se odpró: «Vsi v Bremen?» —
««Sami
Amerikanci!»» — «Vraga! Meni res se zdi,
par let še trajaj to izseljevanje —
in domovina naša bode brez ljudi!»

Mehanično jim preščipava listke,
in tiho v drug vagon odnese ga korak ...
In dalje, dalje v pozno noč božično,
ko gnán od démonov nevidnih, dirja vlak.

Slabó brli svetiljka iznad stropa.
Zagrnjeni v tabakov siv, smrdeč ovoj,
nekteri dremljejo, tam drugi spijo,
nekteri glasno govorijo med seboj ...

«Ej, kje smo šc! Kdaj pridemo čez morje?
Kje nova domovina naša je še tam!
Pač dobro, ženka ti, otroci moji,
da tudi v novem svetu s sabo vas imam!

«Tako pozabim prej, kar sem zapustil:
svoj stari dom ob Savi in svoj rojstni kraj;
in lože bomo delali vsi skupaj,
ne bomo neprestano mislili nazaj!

«Tu v krajih naših trudiš se in mučiš,
no, in napósled smeš umreti od gládú ...
Tam truda je, pa tudi kruha dosti;
zastonj tam ne preливаš svojega potú! ...»

«Res, blagor vam!» — vštric njega vzdihne
nekdo,

«a jaz odhajam sam v neznani tuji svet!
Domá sem pustil mlado ženo svojo
z otrokom na zemljišču... Kdaj ju vidim spet?»

«Težkó odtrgal bil sem se od svojcev.
Pobegnil skoro sem na skrivnem jim sinoč...
In tam ko črna delal bom živina,
pošiljal jim domov dolarjev na pomoč...»

«In naj sam ôsat zraste mi po njivah
in po vinogradu le trnje — kaj mi mar!
Da bi le v hišo ne pritihotapil
pa žene ne zapeljal bi mi kak slepar!»

Mlad potnik, mož oblečen po gosposko,
zazeha v kotu, zgane se: «Kaj boste vi!
Jaz pa sem sam brez žene, brez družine,
in zemlje svoje nimam ne za pol pedí!

«Ne, stradal nisem baš; ne morem reči.
A veste, česa manjka tukaj mi, ljudjé?
Duh sužnosti tu vlada v svetu starem —
a meni po svobodi hrepení srcé!

«Evropa gabi se mi licemerska,
to klečeplastvo pred mogotci nizko — fej!
Zato grem zdaj v Ameriko svobodno...
Naprej, trpini-bratje, v novi svet, naprej!...»

Besed poslednjih več ni slišal nihče.
Vse dremlje okrog njega, spava in hrči...
Oblak tabakov plava po prostoru,
svetiljka sredi stropa komaj še brlfi...

In zdajpazdaj tam zunaj zabrlizgne
piščalka parna v črni zimski mrak...
Po tiru guga se vagon in škriplje...
Enakomerno dalje, dalje dirja vlak...

Balada o obleganem Dunaju.

(1683.)

«Gorjé nam, devetkrat gorjé!
Že se bliža strah sodnega dne!
Obkoljen okrog in okrog je naš Dunaj
od nevernih razbojnikov Turkov od zunaj!

«Ne slišite? Ves čas ta grom,
grom topov, tá peklenski polom!
Že padajo mestni visoki zidovi
in prešteti življenja so našega dnovi!

«Požar in dim . . . Strel, tresk in pok . . .
In po ulicah jok in pa stok . . .
Odbila zdaj ura poslednja je naša!
Joj, in v mesto pridere sam Mustafa paša!

«Očí ima svetle ko blisk,
gleda vam kakor sam bazilisk!
Široke in pisane nosi vam hlače,
velikanske visé mu pod nosom mustače!

«Kdo reši, kdo reši zdaj nas?
In v usodni, opasni ta čas
ustrášil se cesar naš Turkov je zunaj
pa pobegnil je, zvesti zapustil svoj Dunaj!»

««Pobegnil je Leopold naš?
Kaj? Molčite! To grda je laž!
Na skrivnem le šel je nabirat vojakov,
da odreši nas ž njimi sovražnih divjakov!»»

««Ne slišite? Grom tam na grom,
da se trese sam Štefanov dom! . . .
A kaj tam po ulicah ljudstvo tak vriska?
Glej, armada nebrojna že v mesto pritiska!»»

««Braniteljev naših je roj!
Slava! Srečno končan je naš boj!
Na čelu junakom rešitelj tam jaha,
in ves Dunaj pozdravlja ga, z robci mu
maha!»»

«««Sobieski, ti hrabri Poljak!
Bog te živi, spasitelj, junak!
Ti rešil propasti si Beč starodavni!
Jan Sobieski, zdravstvuj nam, o kralj zmago-
slavni!»»

«««Ko lev si se ti bojeval,
Kare Mustafe nisi se bal,
čepprav ima strašne pod nosom mustače,
a na nogah široke in pisane hlače!»»»

Svetnica.

Ne v veliki, ne v mali pratiki
ni ga tvojega najti imena.
Na nobenem oltarju tvoj kip ne bo stal,
mučenica svetnica Helena!

Saj četudi na grobu tvojem kdaj
bi se čudo celó prigodilo,
kdo naj plača, da hteli bi vpisati te
med svetnic in svetnikov število!

Bila nisi bogata, žalibog,
ne kraljica in ne cesarica;
le par njiv si imela pa kočo kraj njih,
ti Helena soseda, kmetica.

In od jutra do mraka dan na dan
si se trudila kakor čebela;
okrog kočice, po polju vrtela si se
pa za svojce skrbela, trpela.

A tvoj mož, požeruh, lenuh vse dni
tam po krčmah okrog se je klatil;
in ponoči pijan, razdivjan skozi vas
mimo nas je domov kolovratil.

In ko se je najedel in si počil,
ta zverina objestna in zdrava,
za zahvalo ozmerjal te je, opsoval
ter pretepel te je do krvava . . .

In če ni se povrnil kdaj črez noč,
si boječa mu tekla naproti
pa iskala si ga, no, in našla si ga :
v kakem jarku je spaval ob poti.

In ko težko prinesla si ga domov,
nad teboj se zato razjezil je!
In ozmerjal te je in okregal te je
pa za námeček te še nabil je . . .

Ti soseda Helena pa molčé
vse trpela si in se solzila . . .
Ah, in leto za letom si novega mu
redovito otroka povila . . .

Dan podoben je dnevu bil tebi, žal!
Blaž, tvoj mož, je čimdalje bolj padal . . .
A pod slamnatoj strehoj ti dece je kup
se množil in čimdalje bolj stradal . . .

No, in prišel je konec, sam sodni dan . . .
To vam bila je noč strahovita :
Vsi vaščani hiteli smo gledat prizor,
ko ležala si tam polubita.

In umirala v koči pusti si
med otroki na trdem ležišču . . .
Ubijalca moža je uklenjenega
ravno straža odgnala k sodišču . . .

In izdihnila si . . . Sosedu vsi
pa smo vedeli, da si svetnica!
Mučeniška ti krona zdaj glavo krasí,
akotudi si samo kmetica . . .

Homerjeva smrt.

Šumi ob pobježju in péni se morje,
večernega solnca zlatí ga odsev.
Ob skalnatem bregu pod brajdoj zorečoj
spet brenkajo strune in ori se spev.

Hej, v ribiški krčmi nocoj je veselo!
Izpili že gostje mnog vinski so meh
in čaš si še vedno nalivajo novih.
Ves večer drží se bog Bacchus na smeh.

Spet novih napolnil krčmar je kozarcev.
V kolibi oglasil rapsod se je nov,
vzel kítharo v roke, ozrl se po gostih
in peti začel je v imenu bogov.

Prebirajo prsti mu strune preproste,
in stihí zvenijo naprej in naprej . . .
In pred poslušalci živi že in diha
in plava po morju junak Odisej.

Borí se z valovi na ladji predragi,
viharjev, razbojnikov se ne bojí . . .
Oj, kje je še Itaka, otok zeleni?
Penelopa zvesta domá še živí? . . .

In peva rapsod in jim pripoveduje —
dogodbe pradavnih, pozabljenih let?
Ne, to je življenje, resnično življenje;
Heleni svoj živi tu gledajo svet!

Té božje Homerjeve mične pesnitve!
Srcé ne navžije se jih in uhó!
Kdo hotel domov bi zdaj k ženi in sužnjem!
Ah, vsak dan poslušal bi človek vse to!...

Zamaknjeni vsi so v prizor epopeje.
Vse tiho, vse sluša, pobožno molčí...
Le morje nemirno tam ruši tišino,
ob skalah se péni, šumí in bučí...

«A kaj je to? Kdo je tam v kotu tá stavec?
Na klopi se zgrudil sedaj je... Krčmar,
poprašaj ga, kaj mu je! Ali pijan je?
Homerjev ga ep tako ganil je mar?»

«Bog vé, kdo je mož sivolasi in slepi!
Opoludne prišel v naš skriti je kot.
Spotíla je pač siromaka vročina,
utrudila dolga nemara ga pot...»

«Kdo, gost, si naš ljubi? Kako ti imé je?
Odkod si? Kje dom tam ostavil si svoj?
Če tukaj izdihneš, popotnik častiti,
kam prah naj telesni mi pošljemo tvoj?»»

««Z obali eolske tam daleč domá sem!
Pa to so zdaj same postranske stvari!
Vzemite, rojaki, pisala v desnice!
Sedaj imam druge, važnejše skrbí!

««Zapišite hitro! . . . Vse svoje življenje
premišljal o tem sem do dnešnjega dne . . .
Sedaj šele našel besedo sem pravo . . .
Zapišite, dokler mi bije srcé!

««Tam, tam — v epopeje odstavkih po-
slednjih —
drugače prepeva rapsod naj poslej!
Tam, veste, ko Itako svojo preljubo
zagleda moj hrabri junak Odisej,

««tako-le zapišite! . . . » Starec umolkne . . .
«Homer je umrl!» . . . In molčé se mu vsi
priklonijo mrtvemu pesniku gostje . . .
Nesmrtnosti himno mu morje šumí . . .

Nadežda Gareva.

«Odhajaš že od mene proč?
Sneg mete, temna pada noč!

«Volkovi z Nérečke planine
deró zdaj trumoma v doline.

«Oh, Konstantin, predragi moj,
ostani tukaj vsaj nocoj!

«Ne ljubiš več neveste svoje? . . .»
«Nadežda, sladko dete moje,

«kako te ljubim, Bog vé sam! . . .
A drug zdaj glas me kliče tam!

«O Macedonija prekrasna!
Kdaj pač svobode zarja jasna

«zasije tudi tebi, kdaj?
Kdaj sužnosti bo tvoje kraj?

«Oh, raja tvoji smo sinovi,
železni naši so okovi!

«Vsak branijo nam prost korak . . .
In kamor se obrneš, mrak . . .

«A zdaj budijo se trpini!
Bojijo že se nas Turčini!

«Nocoj je počil vstaje čas . . .
Hajduk, to veš, sem tudi jaz!

«Rojaki čakajo že name,
zadeli puške so na rame!

«Ná, roko, ljubica, v slovó!
In če me več nazaj ne bo,

«Nadežda, preveč mi ne plakaj,
hajduka-ženina ne čakaj!»

«Le pojdi, dragi Kosta moj,
le pojdi za svobodo v boj!

«Če me ne moreš vzeti s sabo,
pa srce moje pojde s tabo!

«Gorjé mu, kdor te vjame mi!
Gorjé mu, kdor te vzame mi!

«Maščujem zate se, maščujem!
Življenje zate jaz žrtvujem!

«Poljub poslednji daj mi vroč!
Smrt Turkom! . . . Tebi — lahko noč!»

* * *

To bil je lov, to bil je lov!
Ujel hajdukov sem glavarja,
ujel predrznega Bolgarja!
O pasja vera! Sto volkov!
In sredi sela Krušorada
ujel strupenega sem gada!

Tá Kosta Popov! Noč in dan
tam ščuval mi je hrib in plan,
vznemirjal mi Florino samo!
Ujet je tiček in zaprt,
in jutri že ga čaka smrt . . .
Imamo danes ga, imamo!
Zaščitnik Turkov, dobri Allah,
stotisočkrat ti srčna hvala!

No, kaj je, sluge moji, hej!
Kaj gledate! Vaš Arif-bej,
kaj ne, je prava korenina!
Ponaša se z menoj Florina.
Še v Carigradu sultan moj
sam zadovoljen bo z menoj!
O, jaz pokažem jim gospoda
tem džavrom! In moj jatagan
iz glav prežene pusti san
jim, ki mu pravijo: svoboda!
Kako sem danes vam vesel!
Kaj bi od radosti počel?
Kaj mi je čibuk, kaj mi kava!

Od rákije bolí me glava . . .
Zabave boljše si želim,
vi, črne duše saracenske!
Po nečem slajšem hrepením!
Kaj dobra volja je brez — ženske!
Ste li, vi záptije, za kaj?
Poznate mesto, naš okraj?
Poznate kje kaj mičnega —
dekleta gladkoličnega?
Med Macedonkami se včasi
dobí kaj lepega na vasi . . .
Dekleta mladega, hehè,
kristjanko nežno, vitko, belo,
cvetlico bujno razcvetelo,
želí si drevi mi srcé!
Razumete? Brž, brž na pot!
Vaš Arif-bej ni skop gospod!

* * *

«Cekinov žoltih nam naštej!
Privedli nekaj smo ti, bej!
Stvar mlada, sveža je, kipeča . . .
Za harem vsak bi bila sreča!

«Ah, kakšne njene so očí!
To kar gori in se iskrí!
Za kmeta bilo bi je škoda;
rojena je le za gospoda!

«Na cesti, daleč ne odtod,
nam sama prišla je naprot.
Tam blizu Nerečke planine
smo srečali jo sred ravnine.

«In ko smo vprašali jo: kam?
jokaje pravila je nam,
da ženin njen je po nesreči
zaprt v Florini v temni ječi.

«Pa smo ji rekli: Še nocoj
te videl bode ljubček tvoj!
Ta pot naravnost k njemu vodi . . .
Haha! Zdaj tí njen ženin bodi!»

««Naj vstopi deklica! Naprej! . . .»
«Tu je nevesta, Arif-bej!
Nocoj boš v rajskih slastih plaval!
Tako še nisi se zabaval!»

* * *

«Ej, lepa moja golobica,
naj gladka ti pobožam lica!

«Kako je rožnat tvoj obraz,
kak vitek tvoj deviški stas!

«No, sedi tu ob moji strani!
Ne boj se me in se ne brani!

«O ti deklè, o ti deklè,
kako ti sladko je imé?»

«Nadežda Gareva!» . . . «Prekrasno!
Bolgarka torej! To je jasno!

«Huríske v raju lepše ní,
ko moja si, Nadežda ti!

«Pa, kaj si resna in molčeča?
Zadela mar te je nesreča?

«Ti iščeš ženina! . . . Nocoj
naj rajši jaz bom ženin tvoj! . . .»

«Ne! Tvoja nisem jaz nevesta!
Le Kosti Popovu sem zvesta! . . .»

«Haha! Hajduk je ženin tvoj!
Tvoj Kosta zdaj jetnik je moj;

«on za zaklenjenimi vrati
zdaj sanja o svobodi zlati! . . .»

«Ti vzel si mi ga, Arif-bej!
O, daj mi ga pri priči tej!

«Brez njega nočem več živeti!
Kaj čem brez Koste jaz na sveti? . . .»

«Ah, pusti prazne té skrbí!
Ljubiva se! Glej, čas beží!

«Udaj se mi, deklè cvetoče!
Nadežda, kak te ljubim vroče! . . . »

«Črtim te, zaničujem! Fej!
Kje Konstantin je moj? Povej! . . . »

«Haha! Ne jezi se, ne plakaj!
Do jutri zjutraj še počakaj,

«in ženina ti izročím!
Poprej pa sam ga ustrelím! . . . »

«Tí umri prej! . . . Ná, zver pijana,
moj handžar v prsi! . . . To je rana!

«To tvoja je pohotna kri,
tiran! . . . Kako vrtí očí! . . .

«Vstopite, Turki, le vstopite!
Gospoda več si ne vzbudite!

«Tu sem! Poglejte mi v obraz!
Jaz vam zabodla sem ga, jaz!

«Tu sem! Sladkó po tej osveti
z ljubimcem vred mi bo umreti! »

Ašoka.

(259—222 pred Kr.)

«Poslušajte me, dragi Indi moji,
ki prišli v Girnar ste iz daljnih dalj
pred grad moj peš, na slonih in velblodih!
Jaz, Ašoka, vam govorim, vaš kralj!

«Vzor moj najvišji Buddha je Gotama!
On mojster moj je in učitelj moj!
Vanj vpiram jaz oči duševne svoje
in k njemu pot jaz uravnavam svoj.

«Kateri duh razkril nam je smejeje
vso temno bitja našega skrivnost?
Čigava usta kdaj pač razodela
globočjo nam življenja so modrost?

«Čast mu in slava večna! Buddho
Gotamo obožavam in slavim . . .
A jaz, kralj Ašoka, brahmanov naših
zato ne zaničujem, ne črtim.

«V dno duše vselej smili se mi človek,
ki mu oči zastira večni mrak.
Kako naj slepec vodi druge slepce!
Saj sam ne vidi poti, siromak!

«Vse vere indske meni so enake.
Najboljšo vero, mislim, pa imá,
kdorkoli rad pomaga bratom svojim,
kdor ljubi bližnjika iz dna srcá.

«Brez cene vsi obredi so zunanji!
Kaj modrijanu je lupina mar!
Nevednež nikdar, žal, ne vidi jedra.
Ni pa resnice jedro glavna stvar?

«Je vredno zbok lupine se črteti,
prepirati se in se dražiti?
Je prav li, žreci vi in vi menihi,
preganjati se in sovražiti?

«Ne! Mrak umiče jutranji se zarji,
in solncu se umiče črna noč . . .
Resnice luči se umiče zmota,
in laž umakne se s svetá nekoč . . .

«Svobodo misli dajem in besedi!
In mnenju vsakemu je pot odprt!
Le da se ljubite med sabo, bratje,
da src vam ne zastrupi srd in črt!

«To, Indi moji, jaz sem vam govoril,
jaz, Ašoka, buddhist, vaš stari kralj!
Besede moje vdolbite si v srca
in vsekajte jih z dleti v stene skal!»

Zapomnili besede so si modre,
odišli tiho vsak na svojo stran,
in vdolbli so gredoč jih v skale trde —
in Ind jih čita še današnji dan . . .

Kraljevič Marko.

Kdo me kliče iz gomile temne,
iz gomile moje petstoletne?

«Jaz sem, Marko, majka tvoja stara!
Toži se mi, sinko moj, po tebi.
Vstani, pridi zopet k meni, Marko,
pojdeva na Prilip, grad domači!
Tam živela bova srečno skupaj;
stregla bom ti kakor prejšnje čase.»

Mrtev sem! Ne morem vstati, majka!
Pusti me, naj spavam in počivam,
naj počivam v sveti zemlji srbski,
sanje sanjam naj junaške svoje!
Ako pak še ljubiš me, o majka,
pa poklekni na gomili moji,
moli zame in za dušo mojo! . . .

Kdo me kliče iz gomile temne,
iz gomile moje petstoletne?

«Jaz sem, Marko, ljubica sem tvoja!
Jelica te zove k sebi zvesta.
Vstani, vstani, da te spet objamem,
da objamem te in te poljubim!
Moč ljubezni spet me vleče k tebi,
moč ljubezni vroče, hrepeneče;
pozabiti te ne morem, Marko!»

Srce moje, ljubica, je mrtvo,
hladno je in trdo kakor kamen;
ah, ljubezni več ne čuti ženske!
Ako pak je, Jelica prekrasna,
srce tvoje zopet oživelo,
od ljubezni silne se ti vnelo,
da živeti več brez nje ne moreš,
ljubi rajša živega junaka,
a ne drami mene v grobu tihem! . . .

Kdo me kliče zopet iz gomile,
iz gomile temne petstoletne?

«Jaz sem, Marko, jaz, tvoj verni Šarec!
Vstani hitro mi iz groba, vstani!
Ko vihar te, gospodar, ponese
na bojišče Kosovo nesrečno!
Turek divji tam, sovražnik najin,
kri preлива bratov tvojih zopet!»

Ti si, Šarec, ti si? Gromska strela !
Dobrodošel, moj konjiček bojni !
Koplji, koplji na gomili moji
pa s kopiti me čimbrž izkoplji,
da ti vstanem in iz jame planem,
da se pópnem nate, moj tovariš,
in odjašem na mejdan junaški
na Turčine, stare dušmanine !

Kovač.

«Poj, kladivo, le poj, le poj!
Težaven, tužen stan je moj.

«Saj rekel sem že dostikrat:
Življenje takšno vzemi škrat!

«Let trideset sem že kovač
v samoti tej-le star berač . . .

«Ko vse počiva, vse že spi,
ognjišče moje še gorí.

«Tam zunaj črna, pozna noč,
a jaz še kujem tu na moč.

«Težkó se trudim za svoj kruh,
a baba psuje me: «Lenuh!»

«In name noč in dan regljá
ko satan huda, brez srcá!

«Znoj poškropí mi grižljaj vsak . . .
Življenje takšno vzemi vrag! . . .»

«Hoj, odpri brž, kovač, mi, čuj!
Tu vranca mojega podkuj!

«Pot dolga skoz viharno noč...
Zbosil se konj mi je gredoč.

«O, daleč še imam odtod!
Oj, dolga, strahovita pot!

«A jahati več nisem kos.
Moj iskri konj je skoro bos.

«Podkuj mi ga na nogah treh!
Jaz sam ti bodem gonil meh!...»

«O, dober večer! Pred moj prag
vsak dan ne pride jezdec tak!

«Tak imeniten, fin gospod
vsak dan ne jaše mimo tod!

«Tako podkujem vam, takoj!
(To lep zaslužek bo nocoj!)...»

V žerjavico že piha meh
ko burja zunaj po vrhéh.

Ognjišče že žarí, žarí...
Ko v peklú oglje plamení...

Čimdalje huje piha meh,
da trese kočā vsa se v tleh . . .

«Kuj, kuj podkove, hitro kuj!
Konjiča bosega obuj!

«Mudi se mi naprej, na pot! . . . »
«Vaš konj je podkovan, gospod! . . . »

«No, zdaj, kovač, pa le z menoj!
Po tebe prišel sem nocoj!

«Hudič sem! . . . Saj si sam me zval . . .
Z menoj, z menoj! Kaj bi se bal! . . . »

«Rad grem s teboj, gospod hudič!
O, pekla ne bojim se nič!

«Le skromen stavl bi pogoj:
Smem ženko vzeti še s seboj?

«Brez nje bi daleč tam pri vas
nemara dolg me mučil čas!»

«I, ljubši sta mi duši dve
ko ena sama! To se vé!

«Pokličī brž jo, če že spī! . . . »
«Hej, ženka dobra moja tí,

«vrag prišel póte je nocoj,
da vzame v pekel te s seboj! . . . »

««Kaj?!»» kovačica zakričí —
pred škratom z burklami stoji

razmršenih rujavih las.
Žarí koščeni ji obraz.

Ko čarovnica gleda nanj,
vsa besna zakadí se vanj:

««Kaj hočeš, ti peklenski vrag?
Poberi se mi brž čez prag!

««Če ne, izpraskam ti oči
in vse polomim ti kostí! . . . »»

«Saj grem, saj grem že, o gospá!
Ostani brez skrbi domá!

«Ko vzal bi v pekel te s seboj,
vsi bratje moji pred teboj

«pobegnili bi od strahú! . . .
Čemú si klical me, čemú,

«kovač?! Saj ga imaš domá
svoj živi pekel! Hahaha!

«Ne kliči več me! Lahko noč . . . »
In sam odjahal vrag je proč.

Hafis in poulična mladež.

«Kaj smehljaš se, dragi Hafis?
Kaj se ti je pripetilo?»

Vino pije pesnik Hafis
pod platanoj v senci hladni
v krogu starih znancev svojih.
Že zapada solnce. Širas
koplje v žarkih se večernih.
Rože bujne po vrtovih
dihajo dišave sladke.

Vino pije pesnik Hafis,
odgovarja znancem svojim:
«Smešna, bratje, je dogodba!
Kaj bi pravil vam! Ni vredno!
Ali, če že čete, bodi!
Pa za kratek čas povem vam! . . .

Šetal s slugoj sem se danes
po predmestju dobre volje.
Lep je Širas naš, sem mislil;
ognjevito raste vino
po goricah okrog mesta.

Krasne res so rože naše,
slavnoznane po vsem vzhodu,
a še lepša so dekleta,
rože žive té cvetoče!
Je li čudo, če iz duše
pesem včasi mi priklije?

Izprehajal sem se, pravim . . .
Kaj je to? Tam izza plota
kamen v hrbet priletí mi,
droben kamen — prvi, drugi,
tretji kamen . . . Ta je lepa!
Vmes smetí in grdo blato . . .
Kdo je to? . . . In ko bi trenil,
sluga moj za plot je skočil,
lahkonogi sluga Mirza,
pa privlekel izza plota
fante tri je za ušesa,
tri učenčke potepuhe,
tri lenuhe mokrouhe,
ki so kislo se držali!

Zmagonosno se smejal je
dobri Mirza nad tem plenom.
Palico je že zavzdignil,
da iztepe prah jim cestni
iz kaftančkov — in tak dalje . . .
Stoj! mu rečem. Al ne vidiš,
kakšni to so siromaki!?

Kuštravi so, neumiti,
bosonogi, gologlavi.
Lakot gleda iz očij jim.
Po omiki pa in šoli
kliče, vpije vsa njih vnanjost!
Glej, umij jih dečke, revčke
in obriši jih pod nosom,
kupi kruha jim, a potlej
ženi v šolo postopače!
Pa obrisal je po vrsti
vse tri fante temeljito;
kupil žemelj jim je belih
in odvedel jih za roke
v šolo je moj dobri Mirza» . . .

Karnevalska balada.

«Divjá po mestu karneval . . .
Vse teka, vozi se na bal.

«Kak okna se leskečejo
in luč na cesto mečejo!

«Hej pisani tá dirindaj!
Tá maškor ples in tá sijaj!

«Oh, krasnih koliko očij
nocoj od radosti gorí!

«In koliko zdaj sitih ust
zaliva že s šampanjcem Pust!

«In koliko trepeče zdaj
človeških src od sreče, aj! . . .

«Ko vsak našemlja si obraz,
okrinkam naj si ga še jaz!

«In takšen, kakršen bo moj,
obraz noben ne bo nocoj! . . .»

Na sredi parka obstojí . . .
Tam bije ura polnočí . . .

In od nekod se sliši spev,
poskočne godbe tih odmev . . .

In brž popnè se na drevó . . .
In vzame kos vrví in jo

zadrigne si okrog vratú . . .
Obesil se je od gladú.

Prišel je vlak . . .

Noč. Sam sedí v čakalnici in dremlje
v baržunastem fotelju. Iznad stropa
razliva luč električni lestenec
po vsej dvorani tihi. Zdajpazdaj
napade suh ga kašelj, da se strese.
V zrcalu stenskem vidi pred seboj
obraz svoj blede. Zunaj na peronu
cingljajo zvončki pesem monotonsko.
In vlaki požvižgavajo in s hrupom
kateri prisopiha na postajo.
Vratar prikaže se za hip, naznani
smer vožnje z basom svojim ohripelim
pa spet izgine ko ponočni duh
med vrati . . . Ah, kdaj pride vlak njegov,
ki ga ponese proti severu
domov, domov! . . . In spet zakašlja votlo.
Še dolgo uro čakati bo treba
na tej postaji — celo dolgo večnost!
Zakaj ne more poleteti kar
črez gore in doline, da bi prej
pokazal se nevesti svoji dragi,
da skoro čisto zdravega se čuti . . .
In zopet kašelj . . . Pa saj to ni nič!

To le tako spomini so poslednji
bolezni hude, ki pa je minula.
In pa sprememba zraka vpliva nanj;
povrhu danes je deževen dan.
Prehladil se nemara spet je malko
na dolgi vožnji . . . Nič posebnega . . .
Popolnoma se čuti zdravega . . .

O, morje, morje! Ti si lek najboljši!
Ti delaš čudesa. O, zlata Nizza!
Kako se človek tamkaj prerodí!
Tik na pobrežju, pod košatoj palmoj
posedal dan na dan je. Pod nogami
valovi butali so ob skalovje
in brizgali visoko bele pene,
veselo, razposajeno šumeč.
In bolj ko se počutil je bolnika,
čim slabše volje sedel tam je kdaj
na klopi svoji, tem živahneje
pred njim je pljuskalo, bučalo morje,
prav kakor da bodriti ga je htelo,
preganjati iz glave mu obup
in črne, smrtne misli iz srcá.
In včasi zdelo se mu je celó,
da kliče plima mu naraščajoča:
«Pogum, pogum, prijatelj, le pogum!
Ozdraviš, ej, ozdraviš prav gotovo!
Povrne prejšnja se ti čila moč.
Glej, svet je krasen kakor božji sen,

in ti premalo vžil si ga doslej . . .
Kako je dihal vase morski vzduh
okrepčujoči, aromatični!
Kako pregrevalo je južno solnce
premrle, hladne mu, otrple ude!
In glej, povračala se mu je moč,
in zdelo se mu je, da mu po žilah
že kroži nova, pomlajena kri . . .
Živeti, ah, živeti bi še hotel!
Živeti, uživati in delati,
boriti še bi hotel se na svetu
s tirani za pravičnost in resnico . . .
In tam ob morju na Rivieri rajski
začel je nadejati se na novo.
Tam okrog njega plulo je življenje
po ulicah in po buljarjih pestrih —
a on se uživati ga upal ni . . .
Najrajši le posedal je ob morju
na svoji klopi tam v samotnem kotu.
Poredkoma je prišel mimo kdo.
Pač! Zadnje dni je šetala onod
prelestna črnolasa Rusinja
pa čitala — seveda Gorkega! —
ter vsakikrat ozrla se je nanj
pomilovalno . . . Da, ta Rusinja!
Še zdaj jo vidi živo pred seboj . . .

Kdaj pride vlak, kdaj pride vlak njegov?
To čakanje! Ah, to je cela večnost!

Kazalo se pomiče na polnoč. —
Še četrtnko ure . . . Na peronu
cingljajo zvončki, sicer je vse tiho.
Še četrtnko — in potem naprej
ponese že domov ga brzovlak . . .
Kako mehko sloni se tu v fotelju,
kako mu dobro deje nočni mir!
Kako se čuti lahkega nocoj!
Nič več ga ne duši, ne bôde v prsih.
Le spanec sili na oči mu trudne.
Zazdí se mu, da spet sedi ob morju.
Zdaj — tista Rusinja stojí pred njim
v obleki beli . . . Da, da, to je ona!
In zdaj je položila mu na čelo
desnico svojo hladno kakor led,
pa mu zašepetala na uhó:
«Tvoj vlak je prišel ta trenutek! Vstopi!
Popelje v domovino te, v Nirvano!»

Marat.

(13. julija 1793.)

«Vsa Francija se me bojí.
Če le pomignem — teče kri.

«Jaz in pa moja giljotina
zdaj vladava te, domovina!

«In ti, Pariz pregrešni moj,
boš tresel se še pred menoj!

«Čemú imamo temne ječe!
Vse, vse se vanje naj pomeče!

«Makari groza, strah, trepet
prešinja ves francoski svet —

«da volja moja le vrší se!
Kar hočem jaz, da to zgodi se!

«Zdaj veste, kdo je vaš Marat,
kako zna vladati — haha! . . .»

In ona vstopi skozi zavese:
«Tu sem!» — oči ji zaiskré se.

«Bog živi te, Charlotte Corday!
Ti torej tisto si deklè!

«Res, krasna si, pri moji veri!
Le bliže! Samo ne zameri,

«da te domá sprejemam tak:
Glej, baš se kopljem skoro nag!

Pogum, Charlotte! Le bliže k meni!
Zaroto brž mi razodeni!

«Težkó te čakal sem nocoj.
Obisk mi dragocen je tvoj...»

«Na! Tu zarotniki so tisti!...»
«Prokleti naši Girondisti?!...»

««Tirani ljudstva in očine!...»»
«Vse dam pod nož jih giljotine!...»

««Največji zlobnež pa iz vseh
zapisan ni na listih teh!

««Imé njegovo vse preklinja
in z gnusom vse se ga spominja!

«Ah, vseh rojakov sveti gnev,
srd bratov, črt teptanih rev

«obrača se v krvnika tega,
ki kriv vseobčega je zlega !...»

«In kdo je to? ...» «Ti sam, Marat!»
In sune nož mu v dno srcá ...

Poslednji Obrenović.

(10.—11. junija 1903.)

«Pij, pij, Draga moja zlata!
Kakor čaša ta kristalna
prekipeva od šampanjca,
glej, tako od dobre volje
prekipeva srce moje
in od radosti nocoj!

«Čuješ godce? Čuješ pevce?
In ta pesem tisočglasna,
ki se ori pod balkonom,
nama peva se na čast!
Čuješ ljudstvo srbsko moje?
Ves navdušen je za kralja
moj ponosni Beligrad!»

«Živel, Saša! Živel, Saša!
Trdno kakor še nikoli,
kakor živa skala v zemlji
zdaj stoji tvoj prestol sveti!
Kje zarotniki so smeli,
ki grozijo ti z osvetoj?

Vsi poskrili so se, vidiš,
ti junaki strahopetni
v temni svoj brlog! Haha! . . .
Sama bleda nevoščljivost!
Ker povzdignil si na prestol
hčer preprosto izmed ljudstva
in posadil mi na glavo
krono zlato si kraljévo,
ker te ljubim, Aleksander,
me črtijo duše črne —
ali kaj to nama mar!
Krepko drži žezlo svoje!
Krepko vodi ga na uzdi
narod srbski trmoglavi!
Nisi kralj po božji volji,
in maziljen s svetim oljem?
Nimaš li ti sam pravice
vladati, ukazovati?
Narod tvoj pa ni li dolžen
slušati te brezpogojno?
In čemu imaš vojake,
sablje, puške in topove?
In čemú so temne ječe?
Jaz družica sem ti zvesta!
Ne odjenjaj! Tí si kralj! »

« Genij dobri moj si, Draga!
Vsak tvoj svèt mi je povelje.
Ti si sreče moje zvezda!

Nate gledam v hipih dvoma.
Ti me vodi še nadalje!
Ne! Nobena vražja sila
naju nikdar ne razloči.
V kroni si Obrenovičev
najsvetlejši diamant!
In še jedno čašo! Pijva!
Trči z mano! Bog te živi! . . .
Čuj, vse tiho okrog naju!
Osamel je konak najin;
in utihnili so godci,
in utihnili so pevci.
In nad Belimgradom sanja
mesečna že pozna noč! . . . »

* * *

«Aleksander Obrenović, vstani!
Sedaj spati že ni ti več čas!
Nocoj ti si na vrsti, nesrečnik!
Kaj trepečeš? Poglej mi v obraz!

«Jaz sem Nemezis! . . . Skozi stoletja
neprenhoma vodi me pot
po vsem svetu. Vse vidim, vse slišim,
ko boginja navzoča povsod.

«Jaz kaznujem oblastnike krute,
ki uboge teptajo ljudi;
nad tirani maščujem se strašno,
ki nedolžno prelivajo kri.

«Ne uide mi krivec nobeden!
O, dosežem ga prej ali slej!
Kaj zidovje, kaj vrata železna!
Kaj mi mar vseh pregraj in vseh mej!

«Glej nabrušeni meč moj osvetni!
S tem drevim jaz naprej in letim
kakor burja za žrtvoj izbranoj,
in gotovo jo kje dohitim!

«In šopiri zločinec naj takrat
na prestolu se zlatem makár,
in v molitvi hinavski naj grešnik
pred Gospodov pokleka oltar;

«naj piruje na orgijah šumnih,
naj ljubezni okuša sladkost:
jaz ga najdem in mojega meča
tá prebode jeklena ga ost!...

«Pred teboj zdaj stojim, ki svoj narod
si priležnici svoji izdal!
Z domovine nesrečne usodoj
brez vestí si se dolgo igral!

«Grehov tvojih je zvrhana čaša!
Tron oskrunjeni tvoj je podrt...
In v imenu Pravičnosti večne
jaz obsojam nocoj te na smrt!...»

«Kaj je to? Kdo je to?» — kralj
vzbudí se . . .

«Ali vidiš jo, Draga?» . . . «Kaj?
Kje?»»

«Velikansko tam ženo pri vratih?»»

««In krvav je njen meč! O gorjé!»»»

«Ali vidiš, kako naju gleda?»»

««Kako grozne so njene oči!»»» . . .

In odprè se dver v spalnico s hrupom —
iz revolverjev strel zagrmí . . .

In poslednji Obrenović pade
in ž njim Draga . . . Dotekel je čas . . .
Izvršili zarotniki drzni
so boginje Osvete ukaz . . .

* * *

Sije dan nad Belimgradom
in nad konakom kraljévim,
jutro junijsko smehljá se.

Okna grajska so odprta,
in v dvorani plamenijo
voščénice z motnim žarom.
Na mrtvaškem odru spava
kralj Obrenović poslednji
in kraj njega žena Draga . . .

In pred konakom na trgu
gnete množica se pestra.
Godba gode, pesem ori
pod nebó se tisočglasna.
Ljudstvo vriska od veselja,
uka, pleše, poskakuje.
Srb objemlje brata Srba
in poljublja ga na lice.
In rudeči fesi, šapke
odletavajo po zraku.
In z vseh streh vihrajo danes
dolge pisane zastave;
ž njimi se igra svobodno
sveži veter jútranji.

V konaku pa plamenijo
tolste žolte voščence.
Na mrtvaškem odru spava
kralj Obrenović poslednji . . .

Po bitvi na Beli gori.

(19. julija 1621.)

«Že bije ura polnoči —
zatisnil nisem še očij!
O, češki plemiči uporni,
jetniki moji nepokorni!

«Kje kralj sedaj je vaš? Haha!
Jaz zbil sem krono mu na tla,
jaz Ferdinand! In vaša slava?
Tam Bela gora je krvava!

«Še spati ne pustite mi!
Počitek sam kazite mi,
o, krivoverski vi husiti!
No, jutri dam vas pomoriti!

«Usmili naj se sam vas Bog!
Moj zakon strašen je in strog:
Kdor se cesarju izneveri,
s konjí naj vsak se razčveteri! . . .

«Tá dolga noč, brezsvena noč!
Oh, pridite mi na pomoč,
vi pater Lamormain, in, čujte,
kaj jutri naj storim, svetujte!»

«Vse v Vaših rokah je, sevé!
A če Vam vest teží srcé,
pa plemiče pomilostite!
Nemara, cesarost, zaspíte . . . »

«No, dobro! Pooblašçam vas,
da razglasite brž ukaz:
Obsodbo prvo preklicujem.
Upornike pomiloščujem!

«Ko jutri se zasvita dan,
lahkó bo videl vsak Pražan,
bo videl češki narod mili,
da tudi puntar se mi smili!

«Naj jih ne razčveterijo!
A kazen naj odmerijo
jim ložjo! V zvišek božje slave
odsekajo naj jim le glave!»

Janičar.

«Kaj čakaš, paša? Kaj stojiš?
To vas napasti se bojiš?!

«Ko burja sèm smo privihrali,
podrli mesta, poteptali.

«In ti kot hraber janičar
podžigal v nas si bojni žar.

«Od zmage vodil si do zmage
tovariše nas svoje drage.

«Za nami borb je slavnih sled,
pred nami trese ves se svet.

«Od bistre Bosne do Savine
poznajo džavri nas Turčine . . .

«In tukaj, paša, si obstal!
In té vasí si zdaj se zbal?!

«Zakaj baš danes omahuješ
in tratiš čas in premišljuješ?»

«Postoj še, Osman beg, postoj!
Še dosti časa je za boj!

«Glej tam med drevjem hišo belo!
Kraj nje tam vidiš li kapelo?

«Minulo let je trideset —
in svojo vas zdaj vidim spet!

«Tu bili so me uplenili,
za janičarja me vzgajili . . .

«In Ahmed paša gleda zdaj
domačo vas, svoj rojstni kraj . . .

«Ah, tu ležijo, v tej dolini
mladosti moje vsi spomini . . .

«To moja je preljuba vas,
pred njoj sovražnik, tujec — jaz!»

«Kaj mar nam domovina tvoja!
Krvavega želimo boja!

«Čuj, tabor punta se, kriči,
po plenu, krvi hrepeni!

«In, paša, ti se obotavljaš
in nočeš v boj in nas ustavljaš?»

«Potrpi! Kaj se vam mudí! . . .
Ce mati moja še živi,

«le to rad vedel bi popreje.
Še danes ljubim jo brez meje . . .»

«Ha, izdajalec! Ves ostrog
pripravljen že je za naskok —

«a paša ti! . . .» «Jaz se ne ganem!
Ne morem z vami. Tu ostanem . . .

«Gorjé ti, moja vas, gorjé! . . .»
Zabode handžar si v srcé.

Kohinur.

(1739.)

Srečni sultan Mahmud v Delhij!
Tvoj zaklad je najkrasnejši
in najdražji, kar premore
Indija jih vsa bogata —
tvoj je demant kohinur!
Velik je ko kurje jajce,
sveti se ko samo solnce.
Kamorkoli ga polóži
sultan Mahmud v temni noči
v gradu svojem, tam prežene
mrak tá kamen čudoviti,
v dan prečara črno noč.
Rad ima kraljestvo svoje
sultan Mahmud, ljubi slone,
ljubi mlade odaliske,
a najljubši mu je demant,
svetli kamen kohinur.
Ko oko ga čuva svoje,
ne zaupa ga nikomur.
Ne zapira, ne zaklepa
nikdar v skrinje ga železne,
noč in dan ga nosi s sabo;

v turbanu ga skriva pestrem,
vedno nosi ga na glavi
krasni demant kohinur.

To izvedel sosed perški,
šah Nadir je bojeviti.
Sklical svoje vojskovodje
pa jim rekel je slovesno:
«Zberite mi silno vojsko!
Vderem v Indijo slovito.
Sultan Mahmud hrani v Delhijh
demant velik, solnčnosvetel.
Takšna luč prečudovita
sije vam iz kamna tega,
da prečara vsako temo
v beli dan ko jasno solnce.
Pa ne bo se dolgo bahal
sosed moj z zakladom krasnim!
Ha, pri bradi Mohameda
vam prisegam danes, čujte:
Moj zaklad bo čudoviti
dragoceni kohinur!»

* * *

Hej, to slavnost je kraljevska,
ki vrší se danes v Delhijh!
Sultan Mahmud pogoščuje
v gradu svojem čarokrasnem
šaha perškega Nadirja.

Godba gode pri obedu
in iz grl najboljših pevcev
orijo se slavospevi.
In najlepše mlade sužnje
trosijo cvetoče rože
po preprogah pred Nadirjem,
plešejo pred šahom nage.
Iz posod pa dviga zlatih
omamljiva se dišava.
Od jedij najbolj izbranih,
od pijač penečih, sladkih
se šibijo dolge mize,
za katerimi sedijo
sultanovi velikaši
in vezirji šahovi.

Tri dni cele pogoščuje
sultan že soseda šaha.
Tretji dan Nadir se vzdigne
in objame in poljubi
Mahmuda vesel in pravi:
•Hvala ti, moj ljubi sosed,
hvala ti, mogúl ponosni!
Viteško si me pogostil!
Sam ne vem, kako povrnil
ljubeznivost bi ti, Mahmud!
Bodi konec pirovanju!
Že se mi mudí k vojakom.
Dvestotisoč hrabrih borcev

tabori pred mestom tvojim.
Večen vladaj mir med nama!
In v prijateljstva znak vidni
ti predlagam, ljubi sultan,
po častiti stari šegi,
da zamenjava pri priči
pokrivali svoji častni!
Jaz dam tebi kučmo svojo
ovčjo dragoceno perško —
ti mi daš svoj indski turban!»

Prebledel je sultan Mahmud,
a ni zinil ne besede.
In tá hip na glavi svoji
imel že je perško kučmo,
šah Nadir pa pestri turban
in pa demant kohinur!

In še tisto noč porušil
šah Nadir je mesto Delhi
in pomoril prebivalce
in umoril je mogúla
pa se s plenom prebogatom
v Perzijo povrnil svojo.
Ali plen najdražji bil je
svetli demant kohinur.

Ahasverjev tempelj.

Preromal ves sem svet v stoletjih dolgih
in molil v tempeljih sem vseh bogov,
a zadovoljen nisem bil v nobenem ;
zato postavil sem si tempelj nov.

Visoko boči kupola se zlata,
oblita z žarki solnčnimi gorí ;
simbol poguma, borbe in pobeде
na vrhu meč ji zlat se moj iskri.

Stopite z mano skoz velika vrata!
Objel nas sveti mistični je čar ;
v gozd marmornatih stebrov dragocenih
skoz okna sije dneva beli žar.

In na svetišča sredo sem postavil
nov žrtvenik iz samega zlatá,
in nanj posadil danes sem slovesno
vam novega velikega boga.

Ti boštvo novo nisi večni Brahma,
ki v rajú nadčloveškem sam živiš,
ki nikdar ne spreminjaš se, ne motiš,
ki nikdar ne kesaš se, ne grešiš.

Ne! Kakor jaz si Ahasver nestalen.
Skoz veke goni te nevidna moč
naprej po svetu črez puščave divje,
skoz črni mrak in skoz viharno noč!

Nemirnež in nezadovoljnež večer,
upornik smel si ti moj novi bog!
Kar danes zgradiš, jutri že podiraš,
in zasmehuješ delo svojih rok.

In kar ti danes krasno je in sveto,
z nogami jutri v blato poteptaš;
in kar častil si danes za resnico,
to zmoti ti je jutri, smešna laž.

Naprej v neznano daljo proti solncu
korakaš, zmagoviti Prometej!
Kaj mar ti, če se z žrtvami pokriva
pot za teboj! Ti greš naprej, naprej!

Verujem, nadejam se trdno vate,
razuma ti svetovnega izraz,
moči vsemirne logos ti najvišji,
božanstva najpopolnejši obraz!

Zato posvetil jaz sem danes tebi
ta krasni tempelj, delo svojih rok!
Ti, ki se v zmotah sam izpopolnjuješ,
ti duh človeški, v njem si novi bog!

Macedonski vstaš.

Vardár šumí, šumí, bučí . . .

«Kje sem, kje sem tu sred nočí?

«Kje sem? Kurišče me ogreva?

In luč po snegu mi odseva? . . .

«Kaj? Še živim? Ni turški strel
do smrti v prsi me zadel?

«Kako me rana ljuta peče!

Ah, kri iz nje rudeča teče . . .

«In kdo ste vi, in kdo ste vi?

Slabó že vidijo oči . . .

«Kaj okrog mene tu stojite?

Molčite, nič ne govorite?»

«Vsi tvoji! Kaj nas ne poznaš?

Vsi tvoji, hrabri vodja naš!»»

«Bog živi, bratje, vas, hajduki!

Ah, v smrtni gledate me muki . . .

«To bil je boj krvav nocoj! . . .
«Da, da . . . Spomin se vrača moj . . .

«In draga naša vas?» . . . ««Požgana!»»
«In žena moja?» . . . ««Je zaklana!»»

«In hči Ivanka, moja hči?»
««Oskrunjena ti od zverí!»»

«In sin moj, Penčo?» . . . «««Tu sem, oče!
Jaz sam sem živ»»» . . . «Je li mogoče?»

«Sin moj, umrjem lahko sam.
V spomin ti dam, kar še imam,

«najdražje premoženje svoje.
Ná, vzemi si orožje moje!

«Ná puško mojo, handžar moj!
Pa pojdi v boj spet kar nocoj!

«V boj na krvnika, na Turčina!
Vse vzel nam že je ta zverina,

«poguma pa nam vzel še ni!
Junaško nam srcé gorí

«za domovino ljubo, sveto.
Da snameš ž nje igó prokleta,

«s hajduki pojdi, Penčo, v boj!
Umrjem lahko sam nocoj . . .

«Kaj okrog mene tu stojite?
Naprej, naprej na boj hitite!

«Naprej!» . . . Zaprl je vstaš oči . . .
Šumí Vardar, šumí, bučí . . .

IV

RAPSODIJE

BOLGARSKEGA GOSLARJA

(Slike iz zgodovine bolgarske vstaje)

«Той, който падне въ бой за свобода,
той не умира; него жалѣять
земя и небе, звѣрь и природа,
и пѣвци пѣсни за него пѣять . . .»

Христо Ботевъ.

I. Vasil Levski.

(Obešen v Sofiji dne 6. februarja 1873.)

Плачи! Тамъ близо край градъ София,
стърчи азъ видѣхъ черно бѣспло . . .»

Христо Ботевъ.

Sveti Nikola v Karlovu belem!
Oj, kaj lučij spet v čast ti gorí,
in kaj zbralo spet v cerkvi je tvoji
k službi božji se danes ljudij!

In baš v svetega Nikole cerkvi,
ah, kakó se pač moli lahkó,
kadar tí, o diakon Ignatij,
tak nebeško prepevaš lepó.

Ko zapoješ tí pesem presveto,
ves zamaknjen molilcev je zbor;
kakor zvon se srebrni razlega
v slavo božjo tvoj čisti tenor . . .

In zaorila pesem je krasna.
Znani glas pa je pesem zapel
in namah je začaral vso srenjo,
tisoč src je navdušil, razvnel . . .

«Ali, kaj je to? Kdo je ta pevec?
Saj naš mladi Ignatij to ní!
Ne diakon v obleki meniški —
pred oltarjem drug pevec stoji!»

Kakor listje šepeče po drevju,
kadar veter zapihne črez gaj,
med molilci šepet zašuštel je,
gre od ust do ust dalje sedaj . . .

«Kdo si pevec v obleki posvetni
na Ignatija mestu tí tam?» . . .
In vihar, ki se dvignil je v cerkvi,
potolaži ta pevec ga sam:

«Jaz sem pevec vaš, bratje predragi!
Čuli danes ste zadnjič moj glas.
Nisem več pa diakon Ignatij,
kaludžer sedaj nisem več jaz!

«Slekel haljo meniško sem danes,
dal ostrič sem si dolge lasé . . .
In prokrel sem vso svojo preteklost . . .
Vasil Levski mi zdaj je imé!

«Pesmi svetih ne bom več prepeval,
ne drugod in ne v cerkvi več tej . . .
Peval pesmi bolgarske bom naše
po očini okoli poslej!

«Pel o jarmu sramotnem bom našem,
ki se roga svobodni mu svet;
o verigah bom peval železnih,
ki že petsto jih nosimo let!

«Pel o raji bom sužnji balkanski,
ki v verigah in v jarmu trpi;
in trpi, onemaga in hira
in umira in samo — molči . . .

«To sem htel vam povedati danes:
Ni meniha Ignatija več!
Hajduk Levski stoji zdaj pred vami,
a molitvenik zdaj mu je meč! . . .»

* * *

Po deželi bolgarski, kjer rože cvetó,
a pod jarmom vzdihuje še raja,
popotujejo tajno junaki trije
dan za dnevom, od kraja do kraja.

Kešiš Prvan -- to prvi je, pevec slovit.
Pesmi narodne sladke prepeva.
Kamor pride, vse glas navdušuje njegov,
poslušalcem vsem srca ogreva.

Po Balkanu visokem potuje povsod.
Po vseh gozdnih srečavaš ga potih.
Petja takšnega čuli še niso doslej
po teh sóteskah gorskih in kotih.

In še v konakih turških tam mimogrede
Kešiš Prvan se pevec oglasi;
kajmakamom in pašam pokloni se rad,
za zabavo zapoje jim včasí . . .

Bil tam v Plevni sem zadnjič . . . Novem-
brska noč . . .

V Anastazija-Popa mehani
Kešiš Prvan med nami pri vinu sedí.
Vsi smo dobri prijatelji zbrani.

Vsi molčimo zamišljeni . . . Prvan pa nam
pesem svojo najlepšo zapoje:
«Vstani, raja bolgarska! Že svita se dan!
Zdróbi sužnje verige že svoje!»

In s solzámi v očeh smo mu segli v rokó:
«Vasil Levski! Ná naše desnice!
Tvoji, pevec, smo vsi! S tabo pojdemo
v boj
za svobodo, za naše pravice! . . .»

Potnik drugi — Vasilij Ivánov je to.
Po vseh sejmih bolgarskih potuje;
konje iskre in vole rejene — vse vprek
za zlató ta trgovec kupuje.

Nakupuje živino, gredoč pa čudak
razpečava še knjižice svete.
V njih življenje svetnikov se čita lepó
in pobožne molitvice vnete.

Oglu-Aslan bil zadnjič pri meni je spet.
Pa mu rečem zaupno med vrati :
«Vasil Levski! Mar rajši si derviš sedaj,
nego bil si diakon Ignatij?!»

«Molči! Samo pomagaj, da spravimo brž
v raj prorokov vse turške té paše!
Ah, potem vse, kar vidiš pod solncem
ti tod,
to svobodno bo, to bo vse naše! . . . »

* * *

Pod snegom spi Kakrinska plan.
Utihnil je samotni han.
Noč črna ga pokriva.

Krčmar le stari še bedí
in pri ognjišču sam sedí,
denarje šteje svoje . . .

«Kdo trka?» . . . «Jaz, prijatelj tvoj!
Pri tebi prenočim nocoj . . . »
«Ah, tí, Vasilij Levski!?»

«Jaz sam, baj-Hristo! To je mraz!
Skoz zámete sem delal gaz
si do pasú do tebe . . . »

• Segrej, apostol, se, segrej,
in, kod si hodil, brž povej!
Potem, potem — pobegni!

«Pobegni, skrij se še nocoj
Vohunov turških divji roj
te tod že dolgo išče! . . .»

«Kaj? . . . Ti me že črez prag podiš!
Sovražnikov se tí bojiš?
A jaz se ne bojim jih!

«Dvanajst let nisem se jih bal,
dvanajst let sem jim kljuboval
po vsej bolgarski zemlji . . .

«Baj-Hristo! Narod je z menoj!
Pripravljen je, da plane v boj,
ko le z rokój mu mignem.

«Ti sam veš, nisem baš zaman
budil jaz raje noč in dan,
da naj zdrobí okove . . .

«Zdaj tu, zdaj tam ko Ahasver . . .
počitka in mirú nikjer —
brez doma in brez strehe . . .

«In danes ta teptani rod
poln strelnega prahú je sod
in čaka, da užgem ga . . .

«In jutri vržem iskro vanj,
ki strese padiša iz sanj,
da hlapci smo njegovi! . . .»

«Čuj! Zunaj tá zamolkli vdar! . . .»
«Ej, to božični je vihar,
ki lomi staro drevje! . . .»

«O beži, beži, Levski moj!
Odtod se reši še nocoj!
To turški so vojaki! . . .»

«Baj-Hristo, ti se res bojiš?
In ti me v sneg in led podiš
o polnoči iz hiše!

«Oh, nimam res mirú nikjer?
Preganjan sem ko divja zver,
ki skriva se pred lovci . . .

«Vsak dan drug kazati obraz
na potovanju moram jaz
ko tat, ki je utekel . . .

«Zdaj pevec sem, vesel goslar,
trgovec kónj sem in knjigar,
a jutri derviš turški! . . .»

«A kaj je spet tam zunaj to? . . .
Če Turki v han sedaj vderó!
Oj, beži, beži, Levski! . . .»

«Ne, Hristo! Jaz se ne bojim,
in tu ostanem, obsedím —
pa naj se svet podere!

«Naj pride sam peklenski črt,
naj pride póme sama smrt!
Pripravljen sem umreti . . .

* «Nekdaj sem vrh Balkana stal.
Tam v zvezdah sem polnočnih bral
usodo temno svojo . . .

«Jaz v grobu bodem prah, pepel,
nad mano bo Bolgar vesel
pel pesem o svobodi.

«Svobode solnčni bode dan
obseval takrat naš Balkan . . .
Minula noč je robstva!

«Jaz solnca videl več ne bom,
ki bo sijalo na moj dom,
svobode zlate solnca . . .»»

««Odprì, baj-Hristo, nam, odprì!
Pri tebi gost se ljub mudí . . .
Poznali bi ga radi!»»»

In v han se vsuje Turkov roj . . .
In kratek je obupni boj . . .
Ujet je lev in ranjen . . .

* * *

O Sofija ponosna! Kaj nič te ni sram?
Kaj godí se na trgu zdaj strašnega tam!

Krasen zimski nad mestom razpenja se dan.
Jata črnih podí pa po zraku se vran.

Vasil Levski na turških vešalih visí.
Truma Turkov, Ciganov krog njega stojí.

Rabelj Durmuš reží se mu v mrtvi obraz:
«Kaj tak bled si, diakon moj? Je li ti mraz?»

«Vrat z vrvjó ti zadrnil ciganski je sin.
Za plačilo dobil je žolt turški cekín!

«Haha, bratje! To danes bo praznik in ples!
Hvala lepa za to ti, o Levski, zares! . . . »

Said-paša pred mrtveca gre za korak:
«Iz pastí zdaj uidi, če moreš, lisjak!

««Oglu-Aslan ti derviš, med narod spej svoj!
Na upor ga spet ščuvaj in goni ga v boj!

««Kešiš-Prvan, balkanskih hajdukov glavar!
Kaj ti raje zatirane nič več ni mar? . . . »»

A na strani tam raja bolgarska stoji
in od daleč na Golgato svojo strmí.

Tam prijatelji Levskega zvesti stojé,
in upornikom krči se v prsih srcé.

Sije solnce prejasno na vrhu nebá . . .
Okrog puntarjev sama je črna temà . . .

In nobeden ne joče v trenutku se tem.
Posušilo trpljenje že solze je vsem . . .

Samo stiskajo svoje junaške pestí,
vzdih obupa iz prsi jim tajen kipí:

«Zbogom, Levski, apostol, veliki svetník!
Za svobodo bolgarsko junak-mučeník!

«Ne, diakon, ti nisi umrl nam zaman!
Nepozabljen ostane današnji nam dan!

«Občudujemo te, obožujemo te,
Vasil Levski! Ej, mi še maščujemo te!»

2. Tabor v Oborišču.

(12. aprila 1876.)

«Звѣзди обси́паять сво́дѣтъ небесенъ . . .

Балканътъ пѣе хайдунска пѣсенъ! . . .»

Христо Ботевъ.

Niso zbrali nocoj se sókoli,
a sestali hajduki so hrabri se
sredi gozda balkanskega na posvet.

Oborišče, ti divji pogorski kot!
Tebe videle niso še turške oči,
tod hodila še turška ni noga nikdar.
Samo medved in volk sem zahajata
pa lisica in zajec poznata te,
a najbolje pozná te bolgarski hajduk!
Mahovite se dvigajo skale navpik,
in po njih se razpenja zeleni bršljin.
In té bukve stoletne! Ni štirje možjé
ne obsežejo debela nobeni iz njih.
Oborišče, ti krasni balkanski gozd! . . .

Pri kurišču kurišče gori in žari,
in rudeči plameni obsevajo
zagorele, bradate obraze možém . . .
V gostih gručah stojé, in stojé in sedé
sred doline hajduki med bukvami.
Na nabasane puške naslanjajo se,
a za pas si zataknil je handžar vsak.
Ko na bitev pripravljeni čakajo,
razgovarjajo živo se med seboj.
Tu pa tam je počenil kateri na štor,
glava rusa mu zlezla na prsi je
in omahnile roke so žuljave
ob stranéh mu. Utrujen zadremal je . . .
Že minula na nebu je davno polnoč,
a pogovorom burnim ni konca še.
Kak skrivnostno odmeva od strmih skal
in od bukovih debel prepirov zvok!
Zdaj utihnili vsi so za hip. Črn čuk
preko glav jim od nekod je prifrfral.
Vsi zamišljeni v ognje strmijo molčé . . .

A tu dvigne postava visoka se,
izmed tolpe ponosno pokoncu se vzpnè.
Gavril Benkovski vstane, pogumni glavar.
Šapko svojo kosmato in kodrasto,
narejeno iz črnih koštrunovih run,
si pomakne z desnicoj za tilnik nazaj
in sred taborja gromko spregovori:
«Omahujete? Kaj? Ni napočil še čas?

1

Ni dovolj še trpljenja, ni dosti gorjá?
In posoda ni zvrhana zdavnaj že?
Ni ožulil nas jarem že turški dovolj?
Ali nimamo že mučnikov dovolj,
ki so padli za dom in svobodo vsi?!
Iz grobov nas pozivajo bratje tí,
da osvetimo mi se za nje sedaj.
Kliče Levski iz groba, diakon-junak . . .
Kaj je raja? Pregarjana divja zver!
Po pogorju potiče nesrečna se,
zasledujejo lovci — Turčini jo,
oh, stoletja, stoletja že brez mirú . . .
Kaj je raja bolgarska? Mar nismo ljudjé?
In pokaj bi prenašali sužno igó,
ko ga lahko otresemo se samí!
Kdor sam hoče, je rob, a kdor noče, ta ní!
In jaz nočem več biti Turčinu rob!
Saj ustvaril Bog glavo mi bistro je
in ustvaril mi v prsih je vroče srcé,
ki gori za svobodo in žeja po njej.
Bog ustvaril desnico mi močno je,
ki za handžar nabrušeni zgrabiti zna . . .
ki nabasano puško držati zna . . .
Sram me je, da sem raja! . . . Tovariši,
sotrpini in bratje! Napočil je dan!
Glejte, stari naš Balkan brstí, zelení!
Bukov gozd se stoletni pomlaja že,
in ubita že zima tiranka je;
solnce žarko jo je premagalo.

Hej, junaki! Turčina sedaj mi takó
iz očine predrage preženemo,
a okove sramotne zdrobimo v prah!
Slišal nas je v nebesih edino Bog
in stoletne so bukve nas slišale;
čule skale so stare pogovor naš,
a té ne izdadó nas! Med nami ní
izdajalca nobenega podlega;
če bi bil — naj ubije ga strela iz jasnega!
Predno pa se, hajduki, razidemo,
predno planemo v boj na tlačitelja
tam za zlato svobodo, za dragi dom,
še pokleknimo, môlimo! Popi, vi
pa mašujte za vspešni nam vstaje izid!...

In zaoril iz grl je junaških «urá!»
in odmeval je jek iz samotnih skal
po kotlini balkanski tja v pozno noč...

Sredi taborja, glej, pa mašuje že
Grujo Banjski, goreči hajduški pop.
Gosta truma mu streže duhovnikov
in diakonov, vnetih upornikov
v črnih dolgih talarjih. Za pasom vsak
izmed njih si zataknil je handžar svoj...

V krasni cerkvi mašuješ, pop Grujo,
nocoj,
v katedrali največji, najslavnejši!

Veličastnejše cerkve ne najdeš nikjer
na vsem svetu širokem, prijatelj moj!
Bog sezidal bil sam je svetišče to,
to svobode svetišče svobodnim ljudem.
Oboriška dolina tej cerkvi so tla,
a nebo je visoko njen modri obok.
Pod obokom svetiljka srebrna gorí,
mesec bleđi velika je večna luč.
Milijon sveč po hramu tem krasnem gori,
zvezde zlate leskečejo, svetijo se.
In oltar tvoj, o Grujo, tam kakšen je?
Skala siva z bršljinom ovenčana.
Bukve mašne na kamnu mu golem leže,
in pred njimi stoji svečeník-hajduk,
a kostanjevi kodrasti, dolgi lasje
mu črez tilnik v valovih se vsipljejo
na ogóljeni črni njegov talár . . .
Bukve svete odprl je, v levico vzel križ,
a v desnici pop brušeni handžar drži;
in zapoje mi z basom mogočnim iz njih
nenavadno, a krepko antifono:
«Smrt tiranu Turčinu! . . .»

In «amen!» vsi
odgovarjajo popi tovariši,
odgovarjajo v zboru hajduki vsi.
In pristopili vsi k žrtveníku so,
a pred njimi sam Gavriil Benkovski,
in položil tam roko hajduk je vsak
zapored na svetinje mogočne tri,

pa prisegel je vsak na svetinje tri;
vsak prisegel na sveti je evangelj,
vsak prisegel na handžar je brušeni,
na revolver nabiti prisegel je . . .

Niso zbrali nocoj se sókoli,
a sestali hajduki so hrabri se
v oboriški dobravi na tajen posvet.

3. Panadžuriška slavnost.

(22. aprila 1876.)

... «Подъ байракъ лични юнаци,
напети въ дрѣхи войнишки,
съ иглянки пушки на рамо
и съ саби-змни на кръстътъ...»

Христо Ботевъ.

V Panadžúrišču danes zvonovi pojó.
Kaj ljudje tako trumoma v mesto mi vró?
S hiše vsake zastava vihrá pri zastavi
in po ulicah gnete se glava pri glavi...

«Že gredó, že gredó!» — tisoč grl mi
kričí...

Nepregledna se množica mimo valí.
Sred veselega, burnega vika in krika
tam po cesti se pisana četa pomika.

To ni raja več! Vstaški to moj je Bolgar!
Glej té jezdece čile, pri paru tá par!
In kak gizdavo vzpenjajo konji vratove!
Samí tudi močí sedaj čutijo nove?

Pop Nedeljko! Kak viteško v sedlu sediš!
A v desnici se visok leskeče ti križ!
Jezdeč, jeli, še nisi procesije vodil?
Kakor raja si turška navadno peš hodil!

Za Nedeljkom dolg jaše tovarišev roj,
v oblačilih cerkvenih duhovnikov broj;
ko junaki hajduki na konjih sedijo,
evangelje in handžarje v rokah držijo.

Grujo Banjski, pogumni vstaš-archierej,
svečeništvu na čelu sam jaše naprej;
zlatotkani, najlepši plašč danes odel je;
le ob velikih praznikih mašo v njem pel je.

Slava, Rajka Georgjeva! Prapor ta tvoj
prapor svet je, ki z nežnoj držiš ga rokój!
Kak umetno nam v svili si težki ga stkala,
domovini, svobodi si ga darovala.

Krasna, dražestna, Rajka si mlada zares!
Ali danes si resna ko kerub z nebes!
In ko jašeš na sivcu, junaška devica,
plemenita se zdiš mi bolgarska carica!...

Par za parom ... Brez konca se vije sprevod.
To ní križev — do zmage veseli je pot!
Čuj, in pesmi po poti se orijo glasne,
o svobodi pojó davorije prekrasne ...

Ognjevite popevke hajduki pojó,
na dno pekla proklinjajo sužno igó;
a s hajduki vsa ulica živa prepeva,
kakor grom do Balkana ta himna odmeva.

In brez konca še vrste se vlečejo mi,
pod jahači pa konji rezgečejo mi . . .
Prapor Rajkin nad četami beli se dviga,
žar osvete, navdušenja v srcih podžiga.

Par za parom . . . Kdo jezdec pa tam-le je to?
Glej, obrača se vanj sedaj vsako okó!
Žrebec iskri na zadnji se vzpenja mu nogi . . .
Kdo junak je ta lepi, oblastni in strogi?

Glavo ruso črn krije mu visok kalpák,
lev zlat sveti na njem se mu, narodni znak.
Uzdo krepko drží in nateza v levici,
handžar brušeni, goli on suče v desnici . . .

«Živel, vojvoda Benkovski, vstaški glavar!»
««Urá, duša hajdukov, bodoči naš car! . . .»»
In ustavil je konja . . . Grmijo pozdravi . . .
Reče! vojvoda svojim rojakom in pravi:

«V boj, Bolgari! Napočil osvete je dan!
V prah sedaj mora pasti naš stari tiran!
Prikipelo trpljenje je naše do kraja . . .
Naprej! V boj za svobodo, podjarmljena
raja!»

In zvonovi zvonijo in pevci pojó.
In razlega krik bojni se v Srednjo goró . . .
Lepa Rajka, hajduška junaška je vila
v Panadžurišču puntarski prapor razvila . . .

4. Boj pri Petriču.

(23. aprila 1876.)

«... И дѣто срѣщнатъ душманинъ,
съ куршумъ да го поздравятъ...»

Христо Ботевъ.

In počil prvi strel je! ... Turek
pozdrav je prvi poslal svoj,
za prvim drugi ... In poljubov
svinčenih gost se vsiplje roj.

Vse vre v nasipe in obkope,
vse črno borcev kroginkrog ...
Vihrá nad mestom prapor vstaški,
na brambo trobi bojni rog ...

Kaj?! ... Raja strelja, raja strelja!
Na Turka strelja rob Bolgar! ...
Grmijo puške in topovi ...
Za bliskom blisk, za vdarom vdar ...

Hej, vstanite, pohlevni sužnji,
iz davnih vstanite grobóv,
vi, ki obupali ste bili,
osvoboditi se okóv!

Vi vsi trpini, bratje mrtvi,
vi, ki ste stiskali pestí,
proklinjali usodo svojo,
vi, ki ste škripali z zobmi!

Ne čudiš nič se ti nam danes,
visoki stari naš Balkán?
Ne vidiš, kak pred rajoj svojoj
trepeče prvokrat tiran?

Na gospodarja strelja suženj
in lep ž njim pleše bojni ples;
raztrgal robstva je pogodbo. —
Ni čudo novo to zares? . . .

«Urá! Za dušmaninom, bratje!»
se ori krik skoz bojni hrum,
skoz grom in dim, požar, zmešnjavo
do turških tam bežečih trum . . .

5. Bracígovski topovi.

(30. aprila 1876.)

«... Да се бори кой какъ може
съ душманитѣ на народа...»

Христо Ботевъ.

Čibuk puši Ahmed paša,
čibuk puši, kavo pije,
črno kavo po obedu
pod šatorom belim svojim.
Zraven njega mlada sužnja,
lepa Rada je, Bolgarka.

Gleda paša lepo Rado
in ovija okrog vrata
desno svojo ji laskavo
pa šepeče na uhó ji:
«Nič ne jokaj, Rada moja!
Jaz te ljubim, jaz te ljubim,
akoravno si le raja.
Prav, da vjeli te Čerkesi
pa privedli so te k meni!...
Kaj trepečeš? Kaj te straši
to grmenje zunaj bojno?»

Čuješ puške in topove?
To Bracigovo, uporno,
rojstno selo tvoje, dekle,
draži me in me jezí!
Moram li jih postreliti
in poklati vse do kraja
in požgati tvojo vas?!»

«Nikdar, paša, Ahmed paša,
nikdar raja ne udá se!
Ej, Bracigovo junaško
branilo se bo pogumno!
Misliš, paša, v selu mojem
handžarjev in pušk ni tamkaj?
Misliš, da smo brez smodnika?
Misliš, da smo brez topóv?!»

«Kaj? Topove vi imate!?
Ne verjamem, Rada moja . . .
Kdo bi bil vam jih ulil?» . . .

Kaj je to!? . . . Glej, ko bi trenil,
paša roko je odmaknil
od Bolgarke, sužnje svoje.
Čibuk padel mu iz ust je
in razlila se je drobna
pozlačena čaša kave . . .
Ahmed zre pred sabo plah . . .

Kaj je to? . . . Pred noge njemu
padla klada je nekaka
okajêna in razklana;
padla je skoz šator beli
z groznim treskom, puhom silnim.
Po šatoru se razširil
grdi je smodnikov duh . . .

«Hahaha!» — se smeje Rada,
po šatoru skače, pleše
in z rokami maha, ploska . . .
«Al si videl zdaj, si videl,
Ahmed paša? . . . Hahaha!»

«Gromska strela! Je mogoče?
Iz Bracigova je to-le?
S tem li strelja raja tvoja?!»

«Da, moj paša! To naš top je,
top ustaški, top leseni,
ali pošten — črešnjev top!»

6. Batak.

(1.—5. maja 1876.)

«Тамъ, дѣ е се съ кърви облѣно . . .»

Христо Ботевъ.

«Hej, vstani, dvigni se, Baták!
Kaj nisi tudi tí junak? . . .»

Odkod tá klic? Odkod tá glas,
ki dramí tiho gorsko vas
iz petstoletnega mi spanja?
Vihar li je z Rodopskih gor,
ki ščuva selo na upor
in k borbi strašni ga priganja?
Prispel li smel je kak hajduk
v ponočnem, tajnopolnem mraku
bodrit sobrate vas v Bataku,
da rešite se robskih muk?
Je li pomladna sapa maja,
ki vzbuja te, zaspana raja? . . .

Odkod poziv, odkod tá glas —
ne vpraša več samotna vas.
Zasvital je usodni dan!
In puške se nabite same

junakom dvigajo na rame
in handžar sam se sili v dlan.
S sosedom sosed le šepeče,
oči le govore iskreče
in roka govori z rokój,
ki drug jo drugemu podaja.
Vsak čuti tajnost v dnu srcá,
ki je nikomur ne izdá.
Vsak sluti: nekaj tam prihaja . . .
In temno vsak na dom zre svoj,
krepkeje stisne handžar svoj.

Soparen dan je, težek zrak.
Kdaj za gorami se zabliška?
Ko pred nevihtoj že pritiska
grozeča môra ves Batak . . .
A kratek bojni je načrt:
«Svoboda zlata ali smrt! . . .»

* * *

Priplaval črni je oblak,
ki točo vsuje na Batak.
To ní oblak z nebá višave,
a turške čete tisočglave
prihrule so izza goré,
krog sela se utaborile,
izhode vse mu zaklenile . . .
Gorjé, Batak, ti zdaj, gorjé!

Že privihralo v tiho selo
Turčinov pestro je kardelo.
Sam Ahmed paša tam stoji,
vaščanom zbranim govori:
«Vsem milost! . . . Las vam ne skriví se,
uporstvo vse vam odpustí se,
če koj se spokorite mi,
orožje izročite mi! . . .»

In paša čaka, suče brke,
pogleda meče svoje mrke
po selu. Sivec hrska mu,
s kopiti bije, brska mu
in z jezdecem se smelo vzpenja,
rezgeče, ognja poln, življenja . . .

Nikar ne daj, nikar ne daj
orožja dušmaninu, raja!
Turčin lokavi te zavaja!
Orožje last je, tvoja čast,
in Ahmed ti nastavlja past . . .
Orožja mu nikar ne daj! . . .
A kdor svetuje ti drugače,
o raja, ta je Iškarjot!
Kar pravi ti, so le zvijače!
Turčinu tvoj izdaje rod! . . .

* * *

V dolino pada nočni mrak,
zavija v črni plašč Batak.

V šatoru se grohoče paša :
«O, tá neumna raja naša!
Orožje izročili so,
nam v tabor ga zvozili so!
Kako so se zahvaljevali!
Življenje sem jim daroval! . . .
Pred mano v prahu so ležali . . .
Kdo tukaj bi se ne smejal!?
Té sužnje duše! . . . Táki so!
Robjé povsod enaki so!
Pretepaj jih, v obraz jim pljuvaj!
In brcaj jih, teptaj in suvaj
in víhti jim po hrbtih bič —
o, to ne dé, ne škodi nič!
Le reci jim besedo sladko,
obetaj vse jim, nič ne daj!
In tí spoznaš njih pamet kratko,
spoznaš njih suženjski značaj!
Spet bode rada te imela,
vse hlimbam tvojim bo verjela
tá raja abotna! . . . Haha!
Je vredna boljše li usode?
Ah, prej mirú nikdár ne bode,
da vsa namah se pokončá! . . .
Dovolj! . . . Tovariši naprej!
Vsak bašibozuk hrabri glej,
da več vaščanov pomorí mi,
z junaštvom sám se proslaví mi! . . .»

* * *

In planili so v vas Čerkesi,
med krotko rajo divji besi.
Na desno stran, na levo stran
že seka, kolje jatagan.
In v jasno noč vzdih, krik in stok
od mož odmeva, žensk, otrok
in kri v potokih teče vroča . . .
Čerkeski nož divjá, morí . . .
Umreti mora, kar živi! . . .
Preískana je vsaka koča . . .

Čarobna noč, ti majska noč!
Prirodo giblje tajna moč,
praznuje sveti god vstajenja.
Ah, vse brstí in zelení!
Kdo zdaj se pač ne veseli
pomladi svoje in življenja! . . .

A v majsko noč, v pomladno noč
od cest odmeva in iz koč
umirajočih tam hropenje
in k zvezdam gor puhtí trpljenje . . .
Al nič ne vidiš ti, nebó?
Kaj gluho tvoje je uhó? . . .
Zaman! Zaman! . . . Ah, krik robóv
ne sega nikdar do bogóv . . .
Če pod bodalom rob umira,
nebó nad njim očí zapira . . .

Kdaj mir v Bataku bo nocoj?
Skončala, smrt, že pir si svoj?
Glej, kraj vasi ob cesti tam
vaščanov poln je božji hram.
Kako so vsi na glas molili,
Bogá so na pomoč prosili!
«Svetnik-patron, ti brani nas!
da nihče tu ne rani nas!
Usmili se nas, večni Bog!
Usmili naših se otrok! . . .
O, Kristus! . . . Allah! . . . Ljuti besi!
Čerkesi že so tu, Čerkesi! . . .»

Na desno stran, na levo stran
že kolje, seka jatagan . . .
In krik in jok se v noč razlega,
do zvezd polnočnih gori sega . . .
Glej strah in grozo v teh očéh,
drgèt, trepèt po udih teh! . . .

* * *

Nad selom vzhaja jutra žar
in maj razliva ves svoj čar.
Batak je miren . . . Vse minulo! . . .
Trpljenje strašno je odplulo
na veke ko mrzličen san.
Očí ne zró nič več boječe,
srcé nobeno ne trepeče,
nič več ne čuti smrtnih ran.

Iz ust jim več ne slišiš stoka.
Nič več ni vzdihov, nič več joka . . .

Skrij danes, solnce ti, svoj žar!
Kaj Batačanom mar tvoj čar!
Po ulicah sedaj vaščani
ležé postreljeni, poklani.
Leží tam mlad in čil junak
in zraven starčka dete vznak.
Cvetoče deve, mlade žene
oskrunjene in pomorjêne . . .
Tako po njivi k snopu snop
ženjíc je porazmetal trop.

In v cerkvi vaški stari tam
svetnik-patron s prestola sam
pred sabo srenjo svojo gleda —
krvava, mrtva trupla bleda . . .

In solnce gleda iz višine
na okajêne ruševine.
Ko grob Batak molčí, molčí . . .
In sivi dim se v zrak valí . . .
Vran, jastrebov pa jata mračna
nad selom kroži plena lačna . . .

7. Teohana Čistemenska.

(2. maja 1876.)

«Ти имашъ гласъ чуденъ — млада си . . .

Съеъ срце мъшко, юнанско . . .»

Христо Ботевъ.

«Odbila ura naša je poslednja!
Zgubljena je Perúščica . . . Gorjé!
Arhangel sveti, v cerkvi tvoji zdajle
poslednjikrat povzdigamo roké!

«In ne zaman? . . . Glej, ljudstvo verno tvoje
kleči pred tabo v prahu tu na tleh!
Kako se trese pred krvnikom svojim!
Glej smrtni strah in grozo mu v očéh!

«Čimdalje bolj divjajo zunaj Turki . . .
Čimdalje bliže . . . Čujte grom na grom
okoli nas grmé topovi, puške . . .
Pred njimi trese ves se božji dom . . .

«Čimdalje bliže in čimdalje bliže . . .
In zdaj — pred vrati je sovražnik tam!
Umreti bode treba, bratje, sestre . . .
Gomila naša bo ta sveti hram! . . .

«Pa z bogom, Teohana ljuba moja!
Pa z bogom, hčerka mila moja zdaj!
Z revolverji pozdravimo sovraige . . .
Vas ženske sam Bog brani, čuva naj! . . .»

«Ne, ne! Nikdár! . . . Tako mi ne govôri!
Brez mene v smrt ne pojdeš, Kočo moj!
Brez tebe jaz ne maram več živeti . . .
Ne, soprog moj! Ti vzameš me s seboj!

«Bolgarka sem! Svobodo ljubim zlato . . .
Umrjem zanjo naj še jaz s teboj! . . .
Tu, ná-ti prsi moje! . . . Tu je hčerka! . . .
Ustrelí naju, Kočo, zdaj takoj! . . .»

In nagnil se je Kočo Čistemenski,
poljubil ženo, strastno jo objel . . .
Poljubil hčerko . . . Na obé izprožil
in nase je naposled smrtni strel . . .

In Koča Čistemenskega posneli
ta hip Bolgari so junaški vsi . . .
Odpró se vrata . . . Ostrmijo Turki:
Tu zanje dela, žal, že nič več ní! . . .

8. Baj Stančo.

(7. maja 1876.)

... «Защо и какъ съмъ загиналъ...»

Христо Ботевъ.

Šumí zeleni Vid, šumí...

Iz Tetevena sred noči

po cesti speje Turkov roj...

In koga tirajo s seboj?

«Naprej, baj Stančo, le naprej!

Kje biva Benkovski, povej!»

««Kaj vojvoda je naš vam mar?

Jaz ne izdam vam ga nikdar!»»

«Naprej! Še predno vstane dan,

dospeti moramo v Balkan!

«V votlinah Črne skale tam

si danes skrila ga — kje, veš sam!

«Do tja nam zdaj pokažeš pot,

pokažeš nam hajdukov kot!

«Naš bo upornikov glavar,

ki vstaje je podžgal požar!»

Šumí v prepadu bistri Vid,
most črezenj pnè se kamenit . . .

«Če vojvodo nam izročiš,
dar bogat ti od nas dobiš!

«Če ne — na mestu jatagan
poseka te! — Naprej v Balkan!»

«Ubog pastir sem le, ovčar!
a bratov ne prodam nikdár!

«Kam skril sem vojvodo nocoj,
ta tajnost pojde v grob z menoj!»»

In skočil je v prepad z mostú.
Baj Stančo se ubil na dnu.

Kje skril je vojvodo, molči . . .
In črezenj bistri Vid šumí . . .

9. Baj Vuljo.

(12. maja 1876—1886.)

«Забѣй, какъ братъ брата продава!»
Христо Ботевъ.

In posedli po trati smo mehki.
Ves Balkan okrog nas zelení;
po goščavah prepevajo ptiči,
potok globok pod nami bučí . . .

Vse, oj, vse kakor nekdej . . . Le Turek
danes tod že ni več gospodar!
In nič več ne preganja tod raje . . .
Ej, sam svoj je gospod zdaj Bolgar!

Si li poznal, baj Vuljo, hajduke?
Hrabri Benkovski bil ti je znan,
slavni vojvoda borcev bolgarskih?
Znan poslednji njegov ti je dan?

«Cul o vojvodi našem sem mnogo . . .
Čul sem tudi, kako je bil pal . . .
Da, da . . . Pravili so mi sosedje . . .
Nekdo bil ga je Turkom izdal!»

Veš li, kdo ga izdal je, baj Vuljo?
Kdo bil ta Iškarjotov je sin?
Vidiš, to si pozabil nemara . . .
Naj pa jaz ti osvežim spomin!

Pred desetimi leti! . . . Spomladi . . .
In pobegnil bil semkaj v Balkán
je s prijatelji Benkovski, vodja
pa se skrival tod noč je in dan . . .

In tedaj se pridruži beguncem
v teh gozdovih priletel ovčar;
pogostí jih in vodi po potih
jih neznanih ta brat naš Bolgar . . .

Ko so prišli hajduki nesrečni
v tem pogorju do neke brví,
bašibozukov roj iz grmovja
na begunce namah ustrelí!

Vsi so padli — izdani, prodani!
Padel Benkovski slavni je tam . . .
Samo jeden ušel je svinčenkam
in se rešil . . . To jaz sem bil sam!

In, glej, tukaj se to je zgodilo!
Da, prav tukaj-le tisti je laz! . . .
Ali kaj mi trepečeš, baj Vuljo?
Kaj mrtvaško je bled tvoj obraz?

«Ustrelite me! Jaz sem izdal jih! . . .»
Mi ne maramo tvoje krvi!
Ne, baj Vuljo, ti moraš živeti!
In za kazen naj vest te skeli!

10. Hristo Botev na «Radeckem».

(17. maja 1876.)

«Не плачи, майко, не тужи,
че станахъ азъ хайдутинъ,
хайдутинъ, майко, бунтовникъ!»

Христо Ботевъ.

Po Dunavu tihem bel plava labod,
labod ní, ponosni je to parobrod —
«Radecky» letí po valovih penečih.

Nad parnikom smeje zlat majski se dan,
vsa v solncu leskeče se dunavska plan.
Ob desni, ob levi cvetijo bregovi.

Črn dim se iz dimnika kvišku valí . . .
Naprej, le naprej, saj navzgor se mudí!
Do Vrat je železnih še daleč, še daleč.

Nemalo popotnikov danes imaš,
nemalo blagá, ti «Radecky», peljaš!
Ni lahka tá vožnja ti, jeli, današnja? . . .

Na vsaki postaji, od vsake strani
prihaja čim več in čim več jih ljudi —
čimdalje več potnikov gnete se novih.

In v gručah po krovu sedé in stojé
in tihoma tu in pa tam govoré
med sabo v jeziku domačem bolgarskem.

Tja vlečejo srca na južno jih stran,
tja, tja, kjer v oblake se dviga Balkan,
tja, tja jim ko v sanjah vzdihujejo usta:

«O, zemlja bolgarska! Kaj tam se godí?
Kod danes spet naša preлива se kri?
In ali zaman še bojuje se raja?»

«In res li tam zdaj že poklano je vse?
In mesta, vasí — to požgano je vse?
Pomagati bratom ni nič več mogoče?»

«In sužnja bo raja na veke Bolgar?
In Turek iznova je naš gospodar?
In padli zaman so hajduki-junaki?»

In dalje in dalje «Radecky» leti . . .
«Veš li, kapitan tam na mostu že tí,
kdo potniki danes številni so tvoji?»

Veš, kakšne junake vse vozi tvoj brod?
Veš, kdo imenitni je ta-le gospod,
ki samozavestno se zdajle ti bliža? . . .

«Radecky' zdaj naš je, gospod kapitan!
Vi sluga ste naš! . . . Vsak upor je zaman!
Jaz Botev sem, vojvoda vstašev bolgarskih!

«Tu bratov hajdukov je mojih tristo!
Borit za svobodo se, z mano gredó,
umirat gredó za svobodo očine! . . .

«Mudí se! . . . Radecky' naprej! . . . Kapitan!
Čimprej na bolgarsko tja moramo stran!
Na breg Kozlodujski nam vodite ladjo! . . .»

In prapor hajduški na ladji vihrá,
saj same junake «Radecky» peljá
v boj ljuti nad divje trinoge Turčine . . .

«Pri kraju! . . . Tù naš Kozlodujski je breg!» . . .
In stopili z vojvodo Botevim prek
Bolgari pogumni na tla so domača . . .

II. Hrista Boteva smrt.

(20. maja 1876.)

«Ако ти кажатъ, че азе
падналъ съмъ съ куршумъ пронизанъ,
и тогавъ, майко, не плачи!»

Христо Ботевъ.

«O Stara planina, o Stara planina!
Poslavlja se solnce od tvojih vrhóv,
poslavlja s poljubi od trat se zelenih,
od gabrov, od smrek in od temnih boróv.

«In tudi od nas že poslavlja se danes
to solnce, tovariši, tudi od nas!
Ko jutri prikaže se zarja rumena —
kdo pač izmed nas ji bo gledal v obraz?

«Samí smo ostali! . . . Poslednja smo četa,
hajdukov junaških poslednji smo roj . . .
Kje zdaj za očino soborci so naši?
Vse mrtvó! Pogubil jih strašni je boj!

«Samí smo . . . In v boj nas spet kliče
sovražnik.
V boj zadnji nemara zdaj pojdemo vsi . . .
Rog turški že trobi . . . Tovariši moji:
Bolgariji kapljo poslednjo krví!

«Kaj mar nam življenje! V svoj handžar
veruje
in v puško nabito in v črni smodnik;
v patrone zaupa in v močno pest svojo
in ljubi svobodo hajduk-mučenik! . . .»

Globoko zamisli se vojvoda Botev
v tišino večerno . . . Okroginokrog
stojijo tovariši hrabri njegovi . . .
Čuj, v drugič zatrobil tam bojni je rog!

«Naprej! Za menoj bašibozukov iskat,
Čerkesov po Stari planini lovit! . . .»
In puška tam počí . . . In vojvoda Botev
omahne molčé med skalovje, ubit.

12. Hajdukova vizija.

«За правда и за свобода!»

Христо Ботевъ.

Vrh Balkana stojim, in stojim in strnim
po Bolgariji tužni . . . Srcé me bolí . . .
Handžar ostri čerkeski, nabrušeni ti,
bašibozuška puška nabasana ti
in top turški, ej dalekostrelni ti top!
Neusmiljeni vi ste in kruti ste vi!
Ah, pokaj ste živeti pustili me pač,
mene samega izmed tovarišev vseh?

Gaber grčav nad mano šumí in šuščí,
vetrič rahel po vejah zelenih hliđí.
Priletí k meni vran, črni vran od nekod
pa mi sede na ramo, zakroka v uhó:
«Vidiš, vse je končano! . . . Požgane vasí,
upepeljena mesta . . . Okroginokrog
razmesarjena trupla — naš plen in naš pir!
Domovina to tvoja je, stari hajduk!
Ah, izbij si svobodo iz glave, izbij!
Trpi, nosi pokorno na vratu igó!
Raja, bratec, je raja in ni gospodar!»

In odletel je vran. Sokol siv prileti
pa mi sede na ramo, zapoje takó :
«Kamorkoli se ozreš z Balkana odtod,
glej, hajduki že vstajajo izpod gomil,
mučeniki svobode gredó iz grobóv!
Na osveto, čuj, vpije prelita vsa kri
onečaščenih žen, pomorjênih otrok . . .
In čimdalje glasneje se ori ta krik!
Kaj ne sliši jih nihče? Kaj gluhi je ves svet?»

In odletel je sokol, priletel drug ptič.
Iz višav k meni orel ko blisk prileti
pa mi sede na ramo, zapoje takó :
«Ne obupaj, junak moj! Pokoncu glavó!
Tja na sever se ôzri! Kaj vidiš zdaj tam?»

In ozrl sem se tja proti polunoči . . .
Kaj je to? Kaj je to? . . . Oživila je step,
oživila step ruska široka je vsa,
nedogledna in tiha in sanjava step!
Ko iz tal rastó polki nešteti iz nje . . .
Vedno več, vedno več oboroženih mož
se pomiče na jug ko na morju tam val,
ki ga žene vihar do bregov, do obal . . .
Kakor listja in trave borilcev je teh!
Je Igór li iz groba stoletnega vstal,
ali slavni Olég, al junak Svjatoslav?
Ni Igór, ne Olég niti Svjatoslav to —
beli car je, ki polke je svoje sezval
pa jih vodi na jug na pomoč, na Balkan . .

Vedno bliže in bliže jih vidim . . . Sedaj
že veslajo prek Dunava tihega tam!
Bajoneti leskečejo v solncu se že
in topovi grmijo in puške povsod . . .
In bojišče pokriva siv dima oblak.
Iz oblaka pa bliska se blisk na blisk,
hej, in strele ognjene že krešejo se!
To je boj, to je boj, da se trese Balkan!
In na levi, na desni smrt strašna kosí . . .
Kakor trava po travniku padajo mi
drug za drugim borilci tam mrtvi na tla . . .
Kaj je smrt? Ej, junak se ji v lice smeji,
za svobodo se bratovo sveto borí . . .
Le naprej, le naprej! . . Padla Plevna je že . . .
A sedaj črez Balkan! . . . Ko božični vihar
čete hrabre deró in po sóteskah mró,
pokopane pod zámeti snežnimi tam.
Kaj zató! Kaj je Šipka? Nič! Kepa snegá!
Raztopili topovi so ruski jo že . . .
Le naprej za sovražnikom dalje na jug,
kjer Maríca šumí, proti morju hití! . . .
Slava, slava! Urá! . . . Turški zmaj je na tleh.
In na prsi mu stopil kazak je junak
in prebodel mu s sulicoj ostroj srcé . . .
In moj orel ponosno peruti razpnè
pa se dvigne v višave nad temni Balkan,
nad svobodni, visoki slovanski Balkan . . .

13. Mati Tonka Obretenova.

(1878.)

«... Българска майка юнашка
какви е момци хранила!»

Христо Ботевъ.

Mati Tonka, stara mati Tonka!
Kaj tak pusta zdaj je hiša tvoja?
V Ruščuku je ni bolj tihe hiše.
Osamela ti stoji na bregu,
ob širokem Dunavu ponosnem.

«Ni hajdukov več, junakov mladih!
Kje so dnevi, kje noči so tiste,
ko jih polna bila hiša moja!
Kdor je koli šel na dušmanina,
vsak oglasil se je prej pri meni,
z mojimi se družil je sinovi...»

Mati Tonka, ti hajduška mati!
Kje sinov je tvojih zdaj petero?

«Kakor levi vsi so se borili
po Balkanu za svobodo zlato...
Tri ubili so mi Turki ljuti;
dva trpita še v temnici daljni,
dva ječita še v okovih strašnih...»

Mati Tonka, ti junaška mati!
Ne žaluješ li po teh sinovih?

«Ne žalujem, da sem osamela,
da sinove vse sem izgubila;
žal mi je le to edino danes,
da imela sem jih le petero!»

Mati Tonka, ti bolgarska mati!
Jutri sin tvoj Juri se povrne,
ti povrne se iz ječe turške!
Domovina naša je svobodna . . .
To sem prišel ti nocoj povedat! . . .

Ni ničesar rekla mati Tonka.
Le na čelo me je poljubila,
od veselja se je razsolzila.
Od veselja vso noč ni zaspala,
od veselja plakala je reva.

Ko je zjutraj posijalo solnce
po ponosnem Dunavu širokem,
šla na breg je stara mati Tonka,
čakat šla na breg je parobroda.
V rokah nese velik rožni šopek,
a oči ji resno zró in moško.
In priplaval parobrod je beli
sem od morja je priplula ladja,
ko labod je videti ogromen.

Glej ves Ruščuk pestri je na nogah!
Gledat prišli so hajduka Jurja,
ujetnika, Tonkinega sina,
ki svoboden k materi se vrača.

Vidiš, mati Tonka, sina Jurja?
V beduinski halji stopa beli,
fes arabski mu pokriva glavo!

Stopila je k sinu mati Tonka,
vanj ozrla se izpod obrvi,
šopek rožni dala mu v desnico
pa se mu naglas je nasmejala:
«Glej oslička, kak mi je osível!
Kje lasé si pustil črne svoje?
Starši, sinko, si sedaj od majke!»

Popravek :

Na strani 45. čitaj drugi verz odzgoraj tako:

Je li se premaknil že za *tri pedi*?

A. Aškerčevi spisi.

Balade in romance. 1903. II. izdaja. Str. 156.

Cena broš. 2 K, vez. 4 K.

Lirske in epske poezije. 1896. Str. 196.

Cena broš. 2 K 60 h, vez. 4 K.

Nove poezije. 1900. Str. 222.

Cena broš. 3 K, vez. 4 K.

Tri dramatične študije. 1900. Str. 113.

Cena broš. 2 K.

Zlatorog. Narodna pravljica izpod Triglava.
1904. Str. 78.

Cena 1 K 60 h.

Izlet v Carigrad. 1893. Potopis.

Dva izleta na Rusko. 1903. Potopis.

Skupaj z I. Veselom:

Ruska antologija. 1901. Str. 464.

Cena broš. 3 K, vez. 4 K 50 h.

Knjigarna

Ig. pl. Kleinmayr & Fed. Bamberg
v Ljubljani.

